

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

N:r 4

April

1952.

Pris 75 öre

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

DESIVON

DESIVON är ett invertsåpepreparat med snabb och kraftig bakteriedödande effekt och samtidigt god rengörande verkan.

DESIVON har mycket låg toxicitet och verkar i praktiskt använda utspädningar ej irriterande på hud eller slemhinnor ens vid långvarig applikation.

DESIVON är användbart för praktiskt taget alla slag av desinfektion av hud och sår samt kärl och föremål av olika slag. De vid olika användningsområden lämpliga koncentrationerna jämte spädningsschema finnas angivna på flasketiketten.

DESIVON finnes nu förutom i 10 %-ig lösning även i en styrka av 0,1 % — bruksfärdig för sårdesinfektion m. m.

Desivon 10 % (grön etikett) 100, 500 och 2500 g

Desivon 0,1 % (blå etikett) 100, 300 och 1000 g

ASTRA

Ni får MERA för pengarna

genom köp från

A.-B. WISKADALS FABRIK

Postorderfirman
med egen stor fabrikation
— därför lägsta tänkbara
priser

Rekvirera
VÄRKATALOGEN 1952
Erhålles utan kostnad

Fler och fler köper mer och mer från Wiskadals Fabrik, ty det har gått upp för den ekonomiskt tänkande allmänheten att man gör, en god affär, när man köper från oss. Lägsta möjliga omkostnader samt egen fabrikation gör att vi kan erbjuda Er lägsta möjliga priser. Varje artikel i vår katalog utgör ett bevis härför.

1000-TALS FYND PÅ 300 SIDOR!

Sänd utan kostnad för mig Eder värkatalog 1952.

Namn

Adress

Postadress

Kunder som köpt från oss under 1951 erhålla katalogen utan rekvisition

A.-B. WISKADALS FABRIK — BORÅS

Nu som för 100 år sedan
ett märke att lita på

Norrköpings Bomullsväveri AB
TUPPEN

Socialpolitik och socialmedicin

Ledare: Om samhällsekonomi och en riksdagsmotion

"Om löpsedlar och medicin",

"Att andas" av doktor Arne Tallberg

"Den skapande sjukdomen" av Erik Gösta Elf

TRE AKTUELLA BIDRAG

Socialpolitiska aspekter — byråsekreterare Olle Melin skriver om skattetryck, socialpolitik, och inkomstutjämning

★

Kulturdebatten

Roland Ekström:

Svensk Film — ett debattinlägg kring en bok

Ottar Vendelkråka:

"Hjallis" — en idrottsman med fart och färg

NOVELLER — LYRIK
KORSORD — Presseko
m. m.

Månadens Status-nytt!

"Kattor som kaniner", en roande djurstudie. Läs under "När och fjärran" artikeln "Idrott och hälsa"!

Köp

Status

Läs

Aprilnummer

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

15:e årgången

Ansvarig utgivare: Einar Hiller.
Redaktör: Sixten Hammarberg.
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund.

Annonspriser: 1/1 sid. 275:—,
1/2 sid. 140:—, 1/4 sid. 75:—,
småannonser 65 öre pr mm.

Prenumerationspriser: helt år 8:—,
halvt år 4:50

Kontrollmärke,
lagligen skyddat

Huvudredaktionen i Stockholm:

Kocksgatan 15, Stockholm 4.
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgironr 95 00 11.

Lokalredaktionen i Malmö:

Kamrergatan 3. Tel. 753 44.
Postgironr 95 00 65.

Om samhällsekonomi och en riksdagsmotion

Det diskuteras mycket om det växande skattetrycket, och nog är det en fråga som tål att ventileras — den angår oss alla i hög grad. Och alla, både ekonomiska experter och folk i allmänhet, är säkert absolut eniga på en enda punkt: det skulle vara skönt med lägre skatter! Därutöver finns åtskilligt delade meningar. Av dagens ekonomiska debatt är det svårt att tänka sig några mera revolutionerande patentmediciner mot det växande skattetrycket, men det kanske finns åtskilliga, ännu inte publicerade recept? Debatten rör sig emellertid i stort sett omkring egendomsfördelningen, skattemorallen, konjunkturföreteelserna och åtskilliga funderingar om övergång från de direkta skatterna till ett djärvare framträngande på de indirekta skatternas mindre avbetade ängder. Och som mer eller mindre uppiggande poängar möter man bland de sakliga argumenten brandfacklor av olika partitaktiska kulörer. Utan att fördjupa oss i de stora problemkomplexen kan det vara av visst intresse att här knyta an till ett citat, som från en synvinkel ger en koncentrerad bild av utvecklingen: "Samhället lägger också numera beslag på en stor del av 'frukterna' av medborgarnas arbete. Det sker mest i form av skatter... Det är numera ingen som förnekar samhällets principiella rätt till utdebiteringar. Den enskilde ägaren kan icke längre gent emot samhällets krav göra gällande, att hans egendom är obetingat hans." Professor Malte Jakobssons syn ger bl. a. uttryck för samhällets principiella rätt till vissa utdebiteringar från medborgarna. Tvistefröet består väl i vad man på olika håll anser vara samhällets behov — och hur stora utdebiteringarna bör vara. För oss som pläderar för sociala reformer — reformer som på längre sikt ger återbäring åt samhället — har dagens ekonomiska debatt stort intresse. Och i varje situation — även om vi tro oss tjäna samhällets sak med de ekonomiska upp-

offringar som begäres — ställer dagens ekonomiska åtstramningspolitik slagskuggor över vårt arbete. På själva slagfältet för de stora politiska avgörandena, dvs. riksdagen och riksdagsarbetet, möter oss intressanta iakttagelser. Regeringens budget är upplagd efter en sträng besparingslinje, anslagen skäres ner, och man möter ofta formuleringen, "departementschefen har funnit sig för närvarande nödsakad att avstyrka förslaget", i riksdagstrycket. Med hänsyn härtill och den kritisk regeringens "ovilja" att sänka skatterna blivit utsatt för i riksdagsdebatterna, finner man det betänkligt, att motionsfloden från de enskilda riksdagsmännen ur samtliga partier innehåller så många förslag om flera och nya statsutgifter! I detta mystiska förhållande ligger givetvis många olika uppfattningar om vad samhällsnyttan kräver av ekonomiska offer inbäddade. För vår del vilja vi särskilt i sammanhanget fästa uppmärksamheten på en motion av riksdagsman Sigfrid Jonsson, ordförande i De lungsjukas riksförbund. Motionen hänvisar till att medicinalstyrelsen fäster stor uppmärksamhet vid att skärmbildsgranskare, som ha att studera och utvärdera skärmbildsfynd, få utveckla sina färdigheter. För denna forskning jämte rent tekniska förbättringar av skärmbildernas optiska skärpa begäres ett sammanlagt anslag av 4.000 kr. — vilket emellertid vederbörande departementschef i dagens ekonomiska situation inte anser sig kunna tillstyrka. Riksdagsman Jonsson hävdar i sin motion (nr 123. A. K.) att anslaget måtte beviljas av riksdagen. Detta motiveras bl. a. med att det är orimligt att vägra anslag på 4.000 kr. för att säkra resultat av de åtgärder — anslag på omkring 913.000 kr. — till allmänna skärmbildsundersökningar som upptagits i årets budget.

Vi vet alla vad det betyder att upptäcka tuberkulosen i tid och reducera dess verkningar. Här har ju skärm-

MAN skriver I PRESSEN

"Fullt friska" ofta rätt krassliga

synes bli kontentan av en hälsoundersökning, utförd av dr Sture Österlind, chefläkare vid Företagens hälsokontroll. Ett förvånansvärt stort antal personer, som uppgett sig vara "fullt friska", dras med olika sjukliga företeelser enligt den statistiska sammanställning kvällstidningen *Expressen* publicerar:

Sammanlagt 1.400 klienter, varav 716 män och 684 kvinnor, har undersökts. Av sammanställningen över iakttagna sjukdomar och defekter hos männen finner man att sjuklig fetma kommer först på listan med 189 fall, närmast följd av tandsjukdomar, där vård ansetts påkallad, med 157 fall, hämorrhoider 157 och glasögon 147.

Sedan följer plattfot, ryggdefekter och andra sjukdomar i rörelseapparaten med 126, hjärt- och kärlsjukdomar 100, prostata-sjukdomar 92, vaxproppar i öronen 90, hudsjukdomar (ej tumörer) 86, större åderbräck 84, öron-näs-halssjukdomar 77, blodtrycksförhöjning 69 och förstoppning med besvär 69.

Vänligaste defekten hos det kvinnliga klientelet har visat sig vara behov av glasögon, 177 fall. Sedan följer förstoppning med besvär 155, hämorrhoider med besvär 116, större åderbräck 110, sjukdomar i rörelseapparaten 109, sjuklig fetma 96, blodtrycksförhöjning 86, tandsjukdomar 81, större klimakteriska rubbningar 78, hjärt- och kärlsjukdomar 73, blodbrist 73, hudtumörer av olika slag 68, underlivstumörer 63 och andra sjukdomar i samma organ 60.

Antalet undersökta personer utgör — som framgår ovan — till 1.400 och omfattar åldersgrupper i åldern 40 och därutöver. Sammanlagt 22 företag deltar i hälsokontrollen.

bildsundersökningarna blivit ett av våra bästa vapen, och att utveckla och fullända skärmbildstekniken måtte väl om något vara till samhällets nytta. Då vi i pressläggningsögonblicket ännu äro okunniga om motionens vidare öden vilja vi enträget rekommendera både regering och riksdag att offra ytterligare 4.000 kr. på skärmbildningens konto. Vi tror att detta även ur skattesynpunkt kan försvaras, oavsett vilken häst man satsar på i den ekonomiska politiken.

Sutton Commarberg

Det nya tbc-medlet rimifon eller marsilid

som preparatet tills vidare kallas har väckt livlig uppmärksamhet och sensationella rapporter ha ingått från Amerika. Vi har ägnat frågan uppmärksamhet ur speciell pressynpunkt på annan plats i detta nummer varför vi här nöjer oss med en kort sammanställning av vad *Svenska Dagbladet* i Stockholm har att förtälja från sin redaktion i New York. Utförliga redogörelser om de försök man gjort väntas bli publicerade i officiella läkartidskrifter i april, men att man knyter stora förhoppningar till preparatet är inte att ta miste på.

Man är ännu djupt hemlighetsfull om läkemedlets sammansättning. Det är emellertid en enkel kemisk förening, som kan framställas lätt och billigt i stora mängder. Patienterna tar in det genom munnen. Läkarna vill emellertid pröva det i ytterligare några tusen fall innan ett slutgiltigt värdeomdöme lämnas.

Man har kommit fram till preparatet samtidigt på två olika laboratorier i New York och det har prövats på flera sjukhus, bl. a. på det kommunala Seaview Hospital. I detta sjukhus interna tidskrift beskriver överläkarna E. H. Robitzek och I. J. Selikoff hur 44 patienter snabbt ökade i vikt, återvann aptiten och fick normal temperatur vid behandlingen. Hosta och upphostningar försvann eller reducerades starkt. Bacillämnen reducerades i 38 och negativitet konstaterades i 8 fall. Utförliga redogörelser för experimenten väntas bli publicerade i officiella läkartidskrifter i april.

Läkemedlet dödar bakterierna och stoppar sjukdomens fortskridande. Däremot helar det inte redan befintliga läsioner, som måste efterbehandlas. Den första förbättringen uppges inträffa redan efter 14 dagars behandling. I början av veckan redogjorde läkarna vid Seaview Hospital för de första resultaten inför en sluten krets lungspecialister. Några av deltagarna beskriver mötet som den mest dramatiska medicinska demonstration de varit med om. Man hoppas t. o. m. att tuberkulosen skall kunna utrotas inom några få år.

Uppgifterna om det nya läkemedlet låter inte otroliga, säger överläkaren vid Söderby sjukhus, dr T. Bruce, även om man naturligtvis liksom i alla sådana här fall måste vara på sin vakt mot överdrifter. Tbc-behandlingen har ju genomgått en revolutionerande utveckling under de senaste 7—8 åren och en sjundande forskningsverksamhet pågår över hela världen, inte minst i Amerika. Vi har redan nu utomordentligt verksamma medel, t. ex. PAS och streptomycin, som räddar livet på patienter, vilka endast för ett decennium sedan betecknades som dödsdömda. Både PAS och streptomycin och andra läkemedel har emellertid den olägenheten att bacillerna vid långtidsbehandling vänjer sig vid dem, blir resistenta. Därför är det av mycket stor betydelse att det kommer fram nya läkemedel, särskilt sådana som inte har giftiga biverkningar på kroppen.

GENOM MINA SOCIALA

Om löpsedlar och nyheter i medicin

"Nya tbc-medlet fick lama att stå upp och gå — tbc-svullen tunga botad: åter sömn, mat och skratt — nitiotvå hopplöst tbc-sjuka fick aptit och ökade i vikt."

Detta är några smakprov på rubriksättningen omkring nyheten om det nya medlet rimifon eller marsilid, som prövats på tbc-sjuka i Amerika. Dessa meddelanden synes närmast ha sin grund i rent privata iakttagelser av vänner och anhöriga till de sjuka. Det heter att "anhöriga som varit ovetande om behandlingen har slagits av häpnad när de sett förbättringarna". Det meddelas också, att det till slut varit omöjligt att förhindra rykten om drogernas verkningar, varför ledningen på ett av sjukhusen nödgats "offentliggöra miraklen". Man förstår härav att den blommande rubriksättningen i svenska pressen haft goda förebilder i den amerikanska. Vetenskapsmännen själva, både i Ame-

Lungkräftan ökar år från år

framhåller doktor Arne Tallberg i en artikel i *Folket i Bild* och den är den fjärde vanligaste cancersjukdomen. Man frågar sig om det beror på flitigt tobaksrökande, centralvärmens, bensinångorna o. s. v. — men man gissar. Hittills har man inte kommit fram till någon mera klar kartläggning av sjukdomens orsaker och verkningar.

De flesta människor har för sig att lungkräfta är en mycket ovanlig sjukdom, men så är det tyvärr inte. Medan lungtuberkulosen under de senaste årtiondena har visat en så markant tillbakagång, att optimister bland läkarna spår att den inom ett par årtionden skall vara helt besegrad — detta inte minst genom det skydd mot sjukdomen som en allmänt genomförd Calmette-vaccinering av barnen skänker — så är förhållandet det rakt motsatta i fråga om lungkräftan.

Så snart det gäller modern sjukdomsstatistik måste man i fråga om antalet nyupptäckta fall räkna med att dels den förbättrade diagnostiken spelar in, dels att folk mera nu än tidigare vänder sig till läkare och dels slutligen att fler människor nu när högre ålder än förut och alltså kommer upp i de åldersgrupper, där t. ex. kräftsjukdomarna är vanligast. I fråga om lungkräfta är det, även om man tar hänsyn till dessa förhållanden, ingen tvekan om att sjukdomen visar en direkt ökning år efter år. Lungkräftan kommer nu som nr fyra på listan efter magsäcks-, kvinnliga könsorgans- och bröstkräfta och är ungefär lika vanlig som tarmkräfta, d. v. s. utgör 5—10% av samtliga cancerfall.

rika och Sverige, bedömer resultaten mera kyligt, flera forskare anse att det kan dröja 4—5 år innan man exakt vet vilken grad av kontroll man fått över sjukdomen.

Rekordet i rubriktävlingen sätter emellertid en kvällstidning i Stockholm vars löpsedel vi skådar här.

FREDAGEN DEN 22 FEBRUARI 1952

MIRAKEL

medicin botar tbc på
FJORTON DAGAR

STRAFFSKATT | **RISK för NY**
på 250.000 | **portvaktskonflikt**

En kvällstidning i Stockholm slog upp denna löpsedel, som "utlovat" bot mot tbc på fjorton dagar.

"Mirakelmedicin botar tbc på fjorton dagar" — inte ens den försiktigheten att åtminstone sätta ett frågetecken efter rubriken har man kostat på sig. Men då hade väl knappast löpsedeln stått sig i konkurrensen om lösnummersköparna.

Ingen skulle vara gladare än vi, om det verkligen är så att alla dessa hälsotecken rimma med verkligheten. Det skulle även vara en sann glädje om man också från vetenskapsmännens sida fick bekräftelse på att man funnit ett verkligt effektivt tuberkulosmedel, utan alla de medicinska reservationer och osäkerhetsmarginaler vi är vana vid. Tidningsmän ha ofta svårt att få fram något verkligt nyhetsvärde ur de ofta försiktiga och i medicinska termer inlindade kommunikéer medicinerna rör sig med. Men det är inget försvar för sättet att "tillverka" nyheter som kvällstidningen gör på sin löpsedel. Läkarna ha ett stort ansvar, och det är brottsligt både mot dem och alla sjuka, som vänta på lindring i sina plågor, att lägga pussel med medicinska rön som här illustrerats. Med dessa allvarsord på minnet må vi för dagen förenas i en gemensam förhoppning om att det verkligen måtte bli något stort och läkedombringande av de uppseendeväckande rön om tuberkulosen man gjort därborta i västern.

Ting.

Socialpolitiska aspekter

Av byråsekreterare OLLE MELIN

Vår tilltagande "vällevnad" har blivit ett debattämne, bl. a. sett i relation till de svenskes "svaga" insatser i skidtävlingarna vid olympiska vinter spelen i Oslo. Byråsekreterare Olle Melin tar här upp denna fråga jämte andra aktuella synpunkter på socialpolitik, skattetryck och inkomstutjämning.

1920-talet karakteriserades av en viss stiltje på de sociala reformernas område. Påföljande decennium fick en helt annan karaktär. Sedan den svåra ekonomiska krisen i början på trettioåret övertunnits företogs omläggningar och justeringar av praktiskt taget hela socialpolitiken.

De nya profeterna inom nationalekonomien — främst den engelske ekonomen Keynes — skapade också den teoretiska underbyggnaden för en socialpolitik som tog sikte inte bara på att ge hjälp till behövande utan också för en socialpolitik, målmedvetet inriktad på att genom olika åtgärder förebygga behovet av ekonomisk hjälp.

Det torde vara överflödigt att här gå närmare in på socialpolitikens och socialvårdens historiska utveckling. Den enskilde medborgaren har i en helt annan utsträckning än tidigare, blivit en del av det hela. Det starkare beroendet kan betraktas som en inskränkning i friheten — i själva verket innebär den därmed vunna ökade tryggheten att frihetens "slutsumma" har vuxit. Valet behöver inte stå mellan frihet/otrygghet å ena sidan och ofrihet/trygghet å andra sidan. Kombinationen frihet/trygghet innebär ingen motsägelse som man på sina håll gärna tycks vilja tro.

Socialpolitikens verkningar är svårare att bedöma. "Välståndet, understödstarandan och alla de sociala välfärdsanordningarna — detta att vilja 'ha' men inte offra, lida eller plåga sig för att vinna något, det stämplar i detta nu vår idrottsungdom." Ja, det är en herr Ahlbom som i bästa idrottsstil spekulerar över några förlorade minuter i olympiska tävlingar.

Nu är herr Ahlbom inte den ende som tappar sinnet för proportioner när socialvårdsfrågorna kommer på tal. I stort sett kan man nog säga att välståndet — även i den mån det kan ha påverkats av socialpolitiken — är värd sitt pris. Herr Ahlbom känner naturligtvis bättre den svenska idrottsungdomen, men, förlåt en fråga, har verkligen den ökade nationalinkomsten och den jämnare fördelningen till den milda grad verkat försoffande?

Emellertid, det förs ju en allvarigare och omsorgsfullare samhällsdebatt än den på idrottssidorna. Och där kan man numera konstatera att samhällsinsparandet är allmänt accepterat. Man hoppas att den tiden för alltid är förbi när man fick höra frågan: lönar det sig att bedriva socialvård?

I tider då inkomstutjämningen nått en viss nivå blir emellertid frågan om socialreformernas finansiering aktuell på ett nytt sätt. Schematiskt kan man säga att det tidigare var så att det i huvudsak var de höga inkomsttagarna som betalade. Under det att i dag beskattningen för ner på djupet. D. v. s. att vi alla betalar.

Därtill kommer att vårt finansiella läge med dess inflatoriska tendenser gör all utpumpning av pengar i marknaden till något av ett äventyr. Penningvärdesförsämringen går trots allt hårdast ut över de medborgare som för sin försörjning har att lita till samhällets hjälpverksamhet, det må sen vara i form av socialförsäkring eller i form av behovsprövad hjälp.

Under nuvarande förhållanden, med starkt markerad inkomstutjämning, kommer varje höjning av socialförmånerna att direkt inverka på beskattningen av flertalet medborgare. Det har ifrågasatts om man vågar sig på att öka det direkta skattetrycket ytterligare. Istället skulle man, menas det på sina håll, kunna lägga vissa indirekta skatter till grund för justeringar av socialförmånerna.

Skäl har anförts för och emot den indirekta beskattningen. I varje fall tycks det vara så att det är den väg man måste gå om man skall få fram de medel som behövs för att garantera värdet av de socialpolitiska reformerna.

Å andra sidan är det ju inte bara frågan om hur kakan skall delas. Visserligen brukar man definiera begreppet socialpolitik med att säga att det är en fråga om fördelning av nationalinkomsten. Medan de faktorer som berör nationalinkomstens tillväxt anges höra till den allmänna ekonomiska politiken. Denna distinktion innebär givetvis inte att socialpolitikerna skulle vara likgiltiga för nationalinkomstens storlek. Tvärtom. Och man spekulerar allvarligt i ökad produktivitet.

Som synes medför emellertid prisstegringarna ett flertal svårbemästrade problem för socialvården. Det torde bli anledning att under den närmaste tiden återkomma till en del av dem.

ATT ANDAS

Det finns så många saker när det gäller vår egen kropp och dess förändringar som man aldrig ägnar en tanke — i varje fall inte under normala förhållanden — utan tar som fullkomligt självklara. Vi fyller magen med de mest skiftande maträtter och födoämnen och litar blint på att kroppen sedan skall ta till vara de näringsbeståndsdelar av olika slag som den behöver för sin verksamhet och sitt bestånd. På ungefär samma sätt är det med andningen. Att man måste andas för att leva, det tvivlar ingen av oss på, men andningen tillhör också de där sakerna som sköter sig själva, och den påminner oss endast om sin existens, när den av en eller annan anledning blir försvårad.

Ändå är andningen lika litet som matsmältningen eller hjärtats verksamhet, för att bara ta ett par exempel på kroppsliga funktioner, något självklart.

Tvärtom har naturen på ett mätterligt sätt löst synnerligen betydande tekniska svårigheter just för att göra andningen till en för oss så omärklig procedur.

Det var jämförelsevis sent som människorna började intressera sig för luften ur medicinsk synpunkt. Redan i gamla tider trodde man visserligen att "dålig luft" kunde orsaka sjukdomar, och en kvarleva av denna tro har vi alltjämt bevarad i sjukdomsnamnet malaria, vilket ordagrant översatt inte betyder något annat än "dålig luft". I övrigt tänkte man mest på luften ur fysikalisk synpunkt. Vinden förde fartygen med sig över vattnet, blåste över land och drev väderkvarnar. Man visste att människan behövde luft för att kunna leva, men också detta fattade man fysikaliskt. Man betraktade lungorna som blåsbälgar, vilka satte luften i omlopp, och trodde att den luftström, som på detta sätt uppkom, inte hade någon annan uppgift än att kyla blodet. Det var först den franske vetenskapsmannen Antoine Laurent Lavoisier som 1774 klarlade syrets roll vid förbränningsprocesserna och gav förklaringen till att lika litet som en låga kan brinna i ett lufttomt rum, lika litet kan en människa eller ett djur bevara livet där. I båda fallen rör det sig om en förbränning, i det ena med öppen låga, i det andra inom cellerna i organismen, under upptagande av syre och avgivande av kolsyra (koldioxid).

I den levande organismen äger en förbränning av födan rum, och förbränningsenergin kommer till uttryck dels i kroppsvärmen, dels i det arbete som muskler och organ uträttar. Luften

Dr Arne Tallberg

är nödvändig för livets bestånd av det skälet att syret är en förutsättning för att förbränningen skall kunna ske. Omkring $\frac{1}{2}$ av luften utgöres av syre och c:a $\frac{1}{4}$ av kväve. Vi andas alltså inte som de gamla trodde för att få en "luftkyllning" av blodet utan för att få syre och avge kolsyra. Även om det för oss är den mekaniska sidan av andningen som är den mest påtagliga, är det dock de kemiska processerna som har den största betydelsen.

Vi har alltid fått lära oss att koldioxid är något skadligt och farligt som man till varje pris måste försöka undvika eller göra sig kvitt så snart som möjligt, men ändå förhåller det sig så att vi utan koldioxiden eller kolsyran som det heter i dagligt tal helt enkelt inte skulle kunna andas. Det är just denna som utgör regulatorn, drivfjädern, impuls-källan i andningsmekanismen.

När vi talar om att vi andas med lungorna är detta ett mycket relativt uttryck. Strängt taget är det bara med en del av lungan som vi andas, och i regel tar vi återigen endast en del av denna del i anspråk. En del av lungan utgöres av stödjevävnad och ännu en stor del upptas av de rörledningar av olika kaliber som för luften och blodet till och från lungblåsorna, där själva gasutbytet äger rum.

Lungorna ter sig kanske inte så särskilt imponerande för ögat, men studerar man dem närmare skall man finna att de är minst sagt häpnadsväckande rymliga. Längst ut kring luftrörens finaste förgreningar finner vi lungblåsorna druvklaslikt anordnade. Varje blåsa är knappt så stor som ett knappnålshuvud, och väggen är bara några tusendels mm tjock. Men lungblåsornas antal är så stort, att om man kunde klippa upp varje enskild blåsa och lägga dem som ett lapptäcke tätt intill varandra, skulle lungblåsorna från en enda lunga tillsammans täcka en yta på över 100 kvadratmeter, alltså större utrymme än vad som bjuds i de flesta moderna storstads-våningar.

Den kände svenska fysiologen, professor Torsten Thunberg i Lund, har en gång på tal om detta märkliga förhållande sagt:

"Den prestation naturen utfört genom att inom lungornas begränsade utrymme helt hastigt sprida vätskeströmmen ur ett fingertjockt rör (blodet ur lungpulsådern) utöver en yta betydligt större än ett mycket stort salsgolv och sedan hopsamla den torde ännu inte kunna lösas av tekniken. Livsformernas stora företräde framför tekniken vid förverkligandet av detta

och liknande problem står i samband med att de förstå att hantera materiens minsta byggnadsstenar, atomer och molekyler, vid sina byggnadsarbeten, under det att teknikens finaste verktyg ännu ej möjliggöra ett dylikt arbete i smått".

Vid lugn andning upptar man ungefär $\frac{1}{2}$ liter luft per anddrag och kan genom att driva inandningen till det yttersta uppta ytterligare $1\frac{1}{2}$ liter luft. På samma sätt kan man efter en vanlig utandning genom en kraftansträngning pressa ut ytterligare $1\frac{1}{2}$ liter luft. Från djupaste inandning till djupaste inandning får vi alltså en marginal på ungefär $3\frac{1}{2}$ liter luft. Men inte ens efter den djupaste utandning är lungorna riktigt tomma utan innehåller alltså ungefär ytterligare 1 liter luft.

Det är ju en vardaglig erfarenhet att om många människor är samlade på ett begränsat utrymme med dålig luftväxling, blir luften till slut "sämre och sämre", och svimningstillbud under dylika omständigheter hör inte till sällsyntheterna. En kemisk analys av utandningsluften visar också att det är en betydande skillnad på denna och den "vanliga" luften som vi inandas. Medan inandningsluften håller c:a 21 % syre, c:a 79 % kväve och 0,03 % kolsyra, håller utandningsluften i medeltal bara 16 % syre, 80 % kväve men 4 % kolsyra.

När blodet strömmar genom lungorna upptar det syre i sådan mängd att man får omkring 20 cm³ syre på 100 cm³ blod. Men av allt detta syre är bara 0,3 cm³ löst i blodet på samma sätt som t. ex. luft kan lösas i vatten. Resten är på kemisk väg bundet vid det järnhaltiga färgämne, hemoglobin, som de röda blodkropparna innehåller. Varje g hemoglobin kan binda $1\frac{1}{2}$ cm³ syrgas. När blodet sedan passerar genom kroppens vävnader berövas det en del av det bundna syret. Föreningen mellan syret och hemoglobinet är nämligen inte särskilt stabil utan går ungefär lika lätt i båda riktningarna alltefter syrgasstryckets växlingar.

I lungorna, där syrgasstrycket är jämförelsevis högt, upptar hemoglobinet syre, i vävnaderna däremot, där syrgasstrycket är relativt lågt, frigörs åter syre från hemoglobinet. Det är emellertid inte alls allt det bundna syret som frigöres i vävnaderna. När blodet kommer tillbaka till lungorna för att syrsättas innehåller det alltså i genomsnitt 14 cm³ syrgas på 100 cm³ blod, d. v. s. att kroppen har lagt beslag på ungefär 6 cm³ syre per 100 cm³ blod. I första hand är det den del av syret som är löst i blodet som kroppen tar till vara, men i den mån som detta inte räcker till får hemoglobinet också släppa till en del av det kemiskt bundna syret. Hemoglobinet stora betydelse ligger framför allt i att blodet genom dess medverkan blir i stånd att per volymsenhet transportera sex gånger mera syre än som hade varit möjligt om endast den andra transportmöjligheten — i löst form — hade stått öppen.

Tvårt emot vad man vanligen föreställer sig finns det betydligt mycket mera kolsyra än syre även i det syresatta blodet när detta kommer från lungorna. Detta innehåller nämligen omkring 50 % kolsyra, medan kolsyrehalten i det blod som kommer från kroppen till lungorna uppgår till 55—60 %. Detta får man dock inte uppfatta som något tecken på bristande förmåga hos lungorna att utsöndra kolsyra. Tvärtom är det nödvändigt att blodet håller en viss bestämd kolsyrehalt för att den neutrala reaktionen i blodet och kroppsvätskorna skall bestå.

Andningsrörelserna är automatiska och behöver alltså inte någon påstötning av viljan. Inte heller kräver de någon impuls utifrån, som t. ex. reflexrörelserna. Medan impulserna till hjärtats rörelser alstras inom hjärtat självt, får andningsmusklerna sina impulser från ett särskilt andningscentrum i förlängda märgen. Här uppstår i rytmisk följd impulser vilka genom ryggmärgen och de utätledande nerverna påverkar andningsmuskulaturen och utlöser andningsrörelserna. Om detta andningscentrum skulle bli förstört, inställer sig döden mycket snabbt på grund av s. k. andningsförlamning.

Såsom alla andra celler i kroppen behöver cellerna i andningscentrum tillförsel av näring och syre för att kunna fungera. Men det räcker inte med detta. För att andningscentrum skall drivas ur sitt viloläge och tvingas att rytmiskt utlösa en andningsimpuls, krävs en ändring av kolsyrespänningen i blo-

det. Ökas denna blir andningsimpulserna kraftigare och tätare, minskas den blir förhållandet det motsatta.

Trots de ständiga växlingarna i kroppens kolsyrebildning, särskilt i samband med variationer i fråga om kropps rörelse och arbete, och trots de förändringar som vårt sätt att andas undergår vid en växlande kroppsställning, vid tal och sång, under inflytande av olika sinnesstämningar o. s. v. håller sig kolsyrehalten djupt nere i lungblåsorna förbluffande konstant. Det är detta som förklarar vår regelbundna andningsrytm vilken i varje ögonblick med kolsyrespänningen som indikator anpassas efter det föreliggande behovet.

I medeltal uppgår kolsyrehalten nere i lungblåsorna till 5,6 volymprocent. Om man genom en extra kraftig andning lyckats sänka detta kolsyrevärde ned under det normala, reagerar strax andningscentrum genom ett uppehåll i de rytmiska andningsimpulserna. Det uppstår en period av andningsstillestånd, som man brukar kalla "apné", under upp till ett tiotal sekunder. Redan en sänkning av kolsyrehalten i lungblåsorna med 0,2 % — d. v. s. från 5,6 till 5,4 % — är tillräcklig för att framkalla ett dylikt andningsstillestånd, tills kroppen genom den hela tiden fortgående ämnesomsättningen har lyckats pressa upp kolsyrehalten i blodet till det normala och för andningen optimala värdet, så att andningen åter kan sättas i gång. Om man däremot genom att till inandningsluften sätta kolsyra har lyckats stegra kolsyrehalten i lungblåsorna till ett värde över det normala, blir resultatet genast en kraftigare och djupare andning, tills normala förhållanden åter inträtt. Redan en steg-av kolsyrehalten med 0,2 % — d. v. s. från 5,6 till 5,8 % — är tillräcklig för att åstadkomma en fördubbling av lungventilationen.

Det är klart att andningen under normala förhållanden, oavsett om vi är i livlig verksamhet eller ligger och drar oss, sker på sådant sätt och i sådan omfattning att kroppen får det syre den behöver. Det ligger då nära till hands att det är själva syrebehovet, alltså en brist på syrgas i blodet och kring andningscentrum, som tvingar andningscentrum till verksamhet eller till att avpassa denna verksamhet så att syrgasbehovet i varje ögonblick blir tillfredsställande. Men enligt vår nuvarande uppfattning beror detta underligt nog inte på att andningscentrum är direkt känsligt för syrgasbristen utan på den omständigheten att vi under vanliga förhållanden inte kan andas ut kolsyra utan att samtidigt också ta in den syrgas vi behöver. Trots att syret i luften alltid framställs som det viktigaste i fråga om andningen, kan vi inte komma ifrån att det är den lätt föraktade och som skadlig alltid uppfattade kolsyran som tack vare andningscentrums känslighet för ändringar i kolsyrespänningen garanterar vår försörjning med syrgas.

ARNE TALLBERG.

"Borta-moral" och "hemma-stil"

Ute bland folk är man noga med hur man uppträder. Man är artig och förekommande. Man söker vara trevlig och generös och deltar intresserat i den torftigaste konversation.

Men borta-stilen, borta-moralen är ofta teater. Mitt verkliga, äkta väsen, mitt osminkade jag kommer fram därhemma. Vem tror ni kan mig bättre än min hustru! Hjärtats innersta kommer i dagen, när man inte har någon tanke på att bli sedd och bedömd av överordnade eller bekanta, utan när bara han eller hon och barnen därhemma hör på. Då, när man är hemma, tar man fram sitt vardagshumor och laddar ur sig allt det där, som man inte har fått visa förut. Då kan man släppa lös sin grinighet i sur kritik över smått och stort, eller också tar man sin tidning och drar sig undan och tiger och tiger. — Det är nog inte att undra på att man säger som man gör till barnen, när man är borta på kalas: Tänk på att du är borta nu!

("Äktenskapet och hemmen" — ur ett föredrag av pastor Sven Johansson)

Roland Ekström:

SVENSK FILM

Att svensk film inte så ofta behandlar sociala problem kan man lätt konstatera, men vill man också veta varför den inte gör det, då infinner sig snabbt flera svårigheter. I sin bok *Nordisk film* har Gerd Osten räknat upp några faktorer som enligt hennes uppfattning kan ha en viss betydelse. Hon nämner först, men på samma gång alldeles som i förbigående, det förhållandet att filmbranschen är en "kapitalistisk" apparat som inte hyser något större intresse för de sociala frågorna. För Gerd Osten är dock det förhållandet av mindre betydelse, vida viktigare är faktorn vårt folkhemsideal som enligt Osten går ut på att förfölja nöden in i alla skrymslen och vrår, och där vi inte lyckas med det, där håller vi också tyst — det blir med andra ord inte några sociala filmer. Men för att det resonemanget ska klaffa, måste de personer som är ansvariga för vår moderna socialpolitik vara identiska med de herrar som gör filmerna. Och så är som bekant inte förhållandet, ja de här personerna är förmodligen inte ens principiellt överens om nödvändigheten av en socialpolitik! Som ytterligare orsak nämner Osten tveksamt att bristen på sociala filmer kan bero på att vi inte har några regissörer med verklig social känsla. Och här känner man intuitivt att hon trots sin tvekan inför slaget ändå drabbar spikhuvudet. Både filmbolag och regissörer är av flera skäl — bland dem får man säkerligen räkna med politiska — tämligen ointresserade av de sociala problemkomplexen. Osten ger sedan några intressanta exempel på sociala filmer och bland regissörerna framhåller hon särskilt Faustman och Sjöström. Betecknande nog har hon kallat det här refererade kapitlet för "I folkhemmets skugga".

Osten börjar sin bok med att redogöra för förhållandet mellan stum- och ljudfilm. Ljudfilmen medförde inte bara att filmen blev mer statisk, för vår del försvann också de religiösa inslagen. De moderna franska och italienska filmerna bärs upp av religiösa värden, medan vår filmproduktion präglas av inställningen "världen utan nåd". Den skildrar förtappelse, men inte frälsning. Även här exemplifierar Osten med en rad bra skrivna filmreferat-analyser. I samband med de här resonemangen kommer Osten in på den litterära 40-talisten som hon något grumligt anger med att den "såg under förra decenniet tidens skeende på fel sida

om taggtråden och förmådde inte uppleva den alltför neutralt betonade svenska beredskapen med annat än olust". Om 40-talistsmens uppkomst säger inte den här citerade stumpen så mycket, däremot kan man skönja en viss kritik av den svenska utrikespolitiken under kriget — och det var kanske inte det egentliga syftet?

Om filmkritiken har Osten ett rätt läsvärt kapitel, där hon vänder sig mot den moderna tendensen att se filmen sociologiskt, d. v. s. som en kollektiv önskedröm. Mot de sociologiska synpunkterna ställer Osten den konstnärliga aspekten och kritiken. Att man hamnat i det här läget beror på, som Osten framhåller, att man

Eva Dahlbeck och Margareta Krook i "Bara en mor" — kanske en bygdefilm.

HELMER GRUNDSTRÖM:

SLAV och FRI

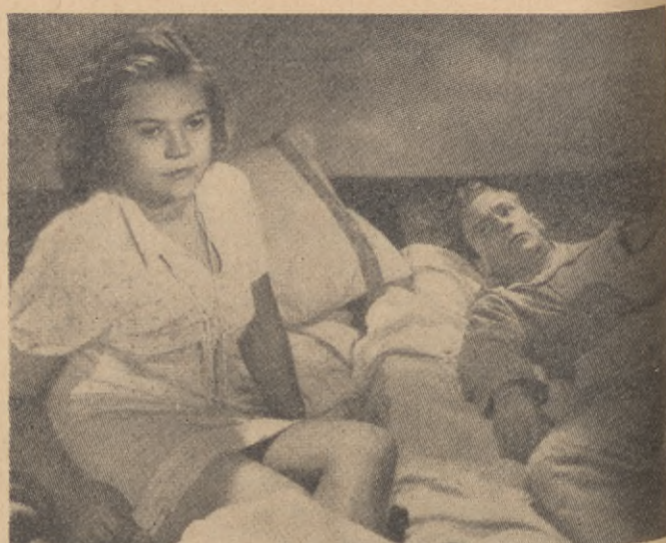
*När aftonstjärnan glimmade
vid böckerna jag satt
tills gryningsljuset strimmade.
Då gick jag trött och matt
till arbetet som bidade.
Med yxa och med såg
jag genom skogen skidade
dit hyggesskiftet låg.*

*Där var jag en av slavarna
bland furorna som föll.
Och titorna och lavarna
mig troget sällskap höll.
Jag plumsade och trälade
omkring i alnsdjup snö
och svettades och trälade
tills jag blev trött och slö.*

*Och först i sena kvällningen
när skymningen kom grå
upphörde jag med fällningen
och dagens slit och sjå.
Det knirkade i stavarna
och skidan långsamt skred.
Och svagast ibland slavarna
mot tröttheten jag stred.*

*Men när jag stekt på bränderna
min mat och kaffe fått
och värmt de klunsa händerna
jag tyckte allt var gott.
Då läste jag på sidorna
i böckerna som fanns
om bragderna och striderna
och livets röda glans.*

*Då blev jag fri från bojorna
som tryckte varje dag.
Och runt omkring i kojorna
satt andra liksom jag
och kände hur det glimmade
av eld, av dåd, av strid
tills gryningsljuset strimmade
och slavens verk tog vid.*

Nine-Christine Jönsson och Bengt Eklund i "Hamnstad".

inte riktigt vet om man ska se filmen som en konstnärlig eller som en rent kommersiell produkt.

Om den svenska filmkrisen har Gerd Osten några rader som våra filmproducenter bör lägga på minnet: "När ett lands filmproduktion, som den svenska, råkat ut för en ekonomisk kris, är det ett fenomen som döljer viktiga symtom — de sjunkande kassorna ger en signal om ett sjukdomsfall. När publiken strejkar, beror det inte bara på att den underhållning som bjuds inte längre är funktionsduglig, det betyder också att det trots allt inte bara var förströelse, som söktes utan också något annat som det ges ersättning för på andra områden — inom litteraturen eller teatern. Filmen har med andra ord stagnerat och de febrila försöken till bortförklaring omfattar i sig så rationella begrepp som nöjesskatt och omplanering. Men inga ord förmår i längden skylta att den ekonomiska krisen är logisk och att filmens musa är så sjuk att det enda som förmår rädda henne är en radikal operation."

Som framgått av referaten behandlar Ostens bok så gott som enbart svensk film, hon har visserligen några rader om de andra nordiska länderna också, men det är mera i förbigående. Anmälaren tycker inte att Nordisk film är en särskilt bra bok. Den är lite rörig i sin uppläggning, stilen är tillkrånglad och knagglig, ja, ibland nästan pekoral (se citaten!), de så gott som enda ljuspunkterna är referat-analyserna av enskilda filmer och där är också språket oftast enkelt och klart. Gerd Osten har antingen för dåligt kunskapsunderlag för sina resonemang eller också saknar hon förmåga att reda upp invecklade problem — det sista vill inte anmälaren gärna tro.

Gerd Osten: Nordisk film, Wahlström & Widstrand, pris 10:-

Ottar Vendelkråka:

HJALLIS

"Hjallis", världens skridskokung,
i närbild.

kvinnor och män, bland unga och gamla. Den tunga, en smula blöta fjordluften låg tryckande över sinnen och ansiktsuttryck i en inflationsmattad och med kvarstående livsmedelsransonerings kampande stad, men nämnde man Hjallis namn blev oslobornas blickar ljusa och de hade inte långt till sitt goda leende.

Det finns många sätt att tala om Hjallis Andersen. Sitter man på Bislet och ser honom löpa ligger det nära till hands att resonera tider och rekord med bänkkamraterna, ty ingenstans i världen finner man maken till sakkunnig publik. Att vara urhandlare i Oslo måtte vara en inkomstbringande sysselsättning för det finns ett stoppur i nästan varje ulsterficka på Bislet och det hanteras med en precision som är otrolig. Man klockar varvtider och mellantider och sluttider

Men inte bara Bislet. Överallt i Norge finns denna förståelse för skridskosporten, detta levande intresse, denna hänförelse. När de norska skridskomästerskapen gick i Gjøvik i början av detta år hade man över 8.000 åskådare — och Gjøvik är en liten stad med 5.000 invånare.

Charmen hos den norska skridskopubliken är att den inte är ensidigt inställd på tider och rekordresultat. Den vet så mycket om sin sport och dess villkor. Den har klar och skarpsynt blick för skridskolöpningens teknik, den begriper sig på starter, kurvtagningar, löpstilar och alla andra detaljer. Den vet att uppskatta Odd Lundbergs kallblodiga taktik, Ivar Martinsens elegans, Sverre Farstads terrierdriv och Sverre Hauglis kraft. Men det är också en minnesgod publik. Den har inte glömt forna dagars idoler för nuets

"Hjallis" i action är en skönhetsupplevelse. Han löper med sällsynt kraft, smidighet och elegans, och är besjälad av en tävlingsglädje som alltid kommer honom att ge sitt bästa.

och antecknar och jämför, och långt innan speakern slungat ut de officiella slutresultaten i högtalaren vet Bisletpubliken hur loppet gick. Bislet en vinterkväll, badande i strålkastarljus, packat av en kunig, sportig och entusiastisk publik, med de smidiga, graciösa löparna i snabb flykt över den oljigt blanka, hårda isen, är en fest för ögat och ett oförglömligt idrottsminne.

favoriter. Bland norsk skridskopublik lever fortfarande minnet av de stora från förr: Oscar Mathisen, Ivan Ballangrud, Bernt Evensen, Hans Engnestangen och många många andra.

Det är mot bakgrunden av denna fantastiska idrottspublik som Hjallis Andersen ska ses, först då kan man rätt förstå hans betydelse för skridskosporten — och för Norge.

Det finns många sätt att färdas men alla ger inte samma möjligheter. Att resa på diplomatpass är suveränt. I Norge går det lika bra utan diplomatpass om säger att man hört talas om Hjallis Andersen. Kan man sedan några av den norske skridskolöparens rekordtider är det ingen tvekan om att diplomatpasset är underlägset, Hjallis Andersens namn öppnar då portar och hjärtan som hålls obevekligt stängda även för diplomatiska kårens varmest anbefallda medlemmar.

Norsk vinteridrott har fått många nya hjältar denna gångna olympiska vinter. Stein Eriksen, den djärve, smidige utförsåkaren, Hallgeir Brenden, den unge skidsprintern som redan dokumenterat sig som en stor löpare, Arnfinn Bergmann och Torbjörn Falkanger, de bägge trönderna som på ett så lysande sätt försvarat sitt lands stolta olympiska traditioner i backhoppning. Till de beundrade sällar sig med all rätt Olav Ökern, 41 år gammal och fjärde man i femmilslppet på skidor, som tillbringade fyra krigsår i tyskt koncentrationsläger och vars idrottskarriär därmed droddes avslutad för alltid. Men ingen av dessa idrottsmän kan i popularitet mäta sig med Hjallis Andersen, den trefaldige olympiske guldmedaljören och världens just nu bäste skridskolöpare, kanske den bäste som någonsin funnits. Aldrig har en idrottsman, möjligen med undantag för Thorleif Haug, den legendariske "skikongen", till den grad som Hjallis vunnit normännens hjärtan och sysselsatt deras fantasi.

Den främling som några veckor före de Olympiska Vinterspelens början gästade Oslo kunde höra Hjallis namn nämnas överallt, på gator och torg, i bussar och spårvagnar, i butiker och kaféer, bland

Hjallis är 28 år gammal och född i Trondheim, vid samma gata förresten som en annan berömd norsk skridskolöpare, Sverre Farstad. Han är gift och har två barn, en flicka på två år och en pojke på sex. Hans lilla grabb tänker också bli skridskolöpare och tränar redan för olympiaden 1968. Träningen är förlagd kring köksbordet och när pappa och mamma

som helst kunna öppna en välsorterad blomsterhandel, en möjlighet som han dock inte lär reflektera på eftersom han redan har en framgångsrik sportaffär.

Det finns i skridskosportens historia några särskilt berömda episoder. En av dem handlar om den sägenomspunne Oscar Mathisen, som 1916 under väldiga hyllningar gjorde sitt sista framträdande som

juttonde varvet bländades av en foto-graftblix i en kurva och gick omkull skandande ena skridskon så svårt att den blev obrukbar. Han blev tvungen lämna banan. Plötsligt stod ett till synes säkrat mästerskap på spel. Hela Bislet höll andan.

Hjallis fick en timme på sig att vila för att sedan löpa om. Efter 45 minuter var han ute till ny start. Publiken med kung Hakon i spetsen — det var 25.000 människor på Bislet den gången — hade tåligt blivit kvar i väntan på detta omlopp och fick nu bevittna den kraftige, tekniske trönderns ensamma kamp mot klockan, en kamp som slutade med att europamästerskapet räddades åt Norge. Det var utan gensägelse det hårdaste och slitsammaste lopp Hjallis någonsin gjort, en bedrift som ifråga om kraftinsats och koncentration kan mäta sig med Paavo Nurmis fenomenlopp under olympiaden 1924.

En vinterkväll på Bislet, badande i strålkastarljus, och med världens kunnigaste skridskopublik på läktarna, är ett minne för livet.

inte är hemma brukar han smörja in korkmattan med grönsåpa för att få bättre glid på tofflorna.

En sådan medveten inriktning på ett bestämt mål visade inte Hjallis under sina uppväxtår och ingen kunde då i honom ana den blivande världsmästaren. Han idrottade som pojkar gör mest, en smula planlöst, och till en början var det naturligtvis fotbollen som dominerade.

1939 råkade han emellertid vara med i några skridskotävlingar för juniorer, vann 500 meter och blev tvåa på 1.500, och i ungefär samma veva blev han medlem av Falken i Trondheim, Norges främsta skidklubbar genom tiderna.

Intresset för skridskolöpning började vakna på allvar hos Hjallis. Men så kom kriget...

Det var först 1947 som han fick sitt definitiva genombrott som skridskolöpare, då han vann norska juniormästerskapet i Kongsberg. Därmed begynte en idrottskarriär som inte har många motsvarigheter. Att här nämna Hjallis framgångar sen dess skulle innebära en tröttnande och meningslös uppräkningskulminerande med de tre guldmedaljerna vid årets vinterolympiad. Det kan räcka med att säga att han vid det här laget vunnit mer än femtio 5.000-meterslopp i rad alla i hårdaste konkurrens, och att han är den ende som lyckats vinna sitt lands skridskomästerskap tre år i följd. Han har tillräckligt många lagerkransar för att när

amatör, men några år senare, han hade då fyllt 41, for ner till Davos och gjorde ett par lopp för att visa Claes Thunberg, den finske storskrinnaren, att än levde de gamla gudarna. I ett underbart lopp över 500 meter fick Mathisen då, ensam på banan, tiden 43 sekunder. Världrekord!

Han gick in i omklädningsrummet och vilade en stund, kom så åter ut och löpte 1.500 meter — fortfarande ensam — på tiden 2.19.4. Med en sublim gest av vördnad strök den finske mästaren av sig pälsmössan när Mathisen gick av banan.

Även om Hjallis kommer det en gång att berättas legender. Han har gjort många stora lopp och några av dem ska leva kvar i skridskopublikens minne långt efter det han dragit sig tillbaka från den snabba isens lek. Säkert ska man komma ihåg och berätta om hans 10.000-meterslopp i Hamar den 10 februari i år, då han inför 17.000 åskådare — Hamar har 11.000 invånare! — med tjugofem sekunder underskred sitt i Davos år 1949 satta världsrekord och noterade den fantastiska tiden 16.32.2. Det är det kanske bäst disponerade skridskolopp som någonsin löpts. Hjallis höll en absolut jämn, hård fart loppet igenom, hade 8.16 på första hälften av sträckan och 8.16.2 på den andra.

Mest berömt av alla Hjallis lopp är dock hans 10.000 meter under Europamästerskapen på Bislet 1951. Det var då han på

Om hemligheten med Hjallis lysande framgångar på tävlingsbanan har det givetvis kannstöpts mycket och skrivits åtskilligt. Man har talat om hans stora styrka och utomordentliga löpteknik. Man har sagt att hans låga kroppsbyggnad och långa franspark representerar en helt ny stil i skridskolöpningens historia, en norsk sportskribent, P. Chr. Andersen, har kallat den för den "aerodynamiska stilen".

"Hjallis" — typisk stilstudie.

Men vad säger Hjallis själv om "hemligheten" bakom segrarna och de fenomenala resultaten. När den svenske skridskonaren Carl-Erik Asplund under Vinterolympiaden frågade sin norske idrottskamrat om saken fick han till svar:

(Forts. sid 14.)

I köket hos trädgårdsmästarns

Av Arne Broman

Egentligen borde han ju förstå att nu har han inte mer att göra här, att nu är det tid att resa sig upp och tacka, tacka för de fyrtio kronorna som ligger så ovant i plånboken och för de två konjakarna som bränner så ovant nånstans nere i mellangärdet.

Och egentligen förstår han väl också, förstår när trädgårdsmästarn skruvar kapsylen på konjaksflaskan och sätter in den i det bruna hörnskapet, förstår när Agda börjar plocka bort kaffekopparna från bordet. Därför tar han kepsen som han lagt i fönsterkarmen vid sidan om sig, men hur det nu är kommer den ner i knät, sitter han och tummar den, snurrar den runt, runt i sina stora röda sönderspruckna händer. Och dröjer sig kvar en stund till. Några minuter till här i köksvärmen. Här i det ombonade. Säger inget men ser hur Agda går där och plockar undan och torkar efter honom där han spillt ut. Agda som är trädgårdsmästarefru och nu heter Lovenius, fru Lovenius sen trädgårdsmästarn fick ändrat namn, men ändå för honom bara är Agda. Agda än i dag trots att det väl nu snart är tjugo år sen han och hon gick en midsommarnatt strandkanten bortåt utsiktsskullen och tala och planla och drömde om framtiden. Riktigt så här som i kväll tänkte man sig väl inte det hela den

gången. Då man satt där borta vid ålrökarkojan på utsiktsbacken med sin arm om hennes liv hela natten mens solen gjorde sin delfindykning ner i sjön och bara blev än mer blodröd av det. Den gången hon lovade och svor så dyrt och heligt.

Nu står hon vid vasken och diskar. Grann är hon den dag som i dag är och det röda håret lika gnistrande rött än. Rött gardesuniform har han på sig för han är bara hemma över midsom koppelbunkarna på väggen över henne. Äldre har hon väl blivit hon ock. Som man blir med åren. Men grann än att titta på. Och väl särskilt för den som sitter här vid bordet i kväll, och som inte ser kvinns för ofta.

— Jaha, säger trädgårdsmästarn, för något måste man ju säga till den som inte har vett att gå fast både flaska och koppar är borta.

Lika rött som för tjugo år sen. Lika rött som en midsommarnatt då de gick strandkanten bortåt och planla och drömde och trodde så stort om framtiden tillsammans.

— Å blir det nåt mer så får jag väl buda. För nu så här på höstkanten har väl Danielsson inte så mycket att stå i.

Men Danielsson, Danielsson går längs sjöstranden och sin gardesuniform har han på sig för han är bara hemma över

sommarledigt, och Agdas hand stryker det blåa tyget och hon säger, att det är då fasligt en så grann uniform du har, och solen börjar sjunka bak Sjungareön och det är tjugo år sen. Så Danielsson hör inte alls vad trädgårdsmästaren säger.

Därför säger trädgårdsmästaren igen:

— Ja om det blir nåt mer att göra här har väl Danielsson tid hoppas jag.

Och då sitter Danielsson där i trädgårdsmästarens kök igen. Och nog har han tid alltid. Särskilt så här mot hösten och vintern då det inte vill bli mer än ett dagsverke här och ett par där. Sällan en hel vecka som här hos trädgårdsmästarens. Så nog kan han komma alltid. Om det nu skulle bli några diken som skulle behöva grävas, några avloppsledningar som skulle behöva rensas, några svinhus som skulle rivas. Om det skulle bli några arbeten som man är för fin att göra själv även om man bara är en skuldsatt trädgårdsmästare på herrgårdsarrande. Till och med för den som kom med nylärda stadsmanér och vackra ord och lurade till sig flickan hans, mens han själv gick i gardets stall och ryktade officershästar och trodde så gott om framtiden. Tid för att han är så illa tvungen att dra sig fram. Tid för att han ju är så illa tvungen att leva.

Men om detta säger Danielsson intet till trädgårdsmästaren.

— Ja nog har jag tid alltid, säger han. Särskilt så här mot höstkanten.

Så reser han sig upp från stolen, står en stund på golvet, tummar den slitna kepsen innan han säger sitt tack och går bort mot dörren. Det sista han ser i köket innan han kliver ut i höstmörkret är det röda håret som lyser lika rött i dag som för tjugo år sen.

Och medan han står och pumpar bakringen som är läck har han god tid att fundera över taggen i bröstet som inte värkt sig ut än trots att den snart haft tjugo år på sig och så ock medan han motvindstrampar sig fram de fem kilometer han har innan han är hemma.

— och han har god tid att fundera medan han motvindstrampar de fem kilometrerna hem.

HJALLIS...

(Forts. fr. sid. 12.)

"Hemligheten? Det finns ingen hemlighet. Jag är inte bättre än andra på skridskorna, det är bara det att jag varje gång förmodligen vill mycket hetare än andra. Kom ihåg, Carl-Erik, man måste mobilisera mera vilja — det betyder det mesta. Ingen tillfällig topp, viljan måste laddas upp hela året."

Det är ett svar — men inte hela svaret. Den gångna vintern har bokhandelsfönstren utmed Oslos Karl Johan skyltat med en bok, som berättar om Hjallis väg "fra babysjømann till verdensmester" (Hjalmar Andersen: "Harde løp", Eget förlag. Norska kronor 10:80). Naturligtvis har boken blivit en best-seller, den vid sidan av Sigurd Hoels "Jeg er blitt glad i en annen" mest sålda boken i Norge den här säsongen, och man tycker den förtjänar att vara det för sin chesefria och spontana berättarglädjes skull.

Hjallis har inte tillhört världens skridskoelit mer än fem tävlingsår och han är ännu en helt ung man. Det är givet att han inte kan se vare sig skridskosporten eller sin egen insats för den i något perspektiv, han har ännu alltsammans för nära inpå sig. Men likafullt läser man hans bok med intresse och sympati. En sträng kritiker skulle kanske säga att författaren ibland är troskyldig intill naiviteten, men han skulle inte kunna förneka ett ideellt patos som är flåsfritt och stundtals betagande. Framför allt är det en generös människas bok. Hjallis sticker inte under stol med att han har många att tacka för sina framgångar. Han talar med värme om sina klubbkamrater i Falken, Sverre Farstad och Henry Wahl, och vad de betytt för honom som läromästare i skridskolöpningens svåra konst, och han hyllar sina konkurrenter på tävlingsbanan för deras vänlighet och hjälpsamhet och glätthet.

Två män tackar han dock framom alla andra: Karl Breckan, den store lille mannen bakom världens framgångsrikaste skridskoklubb, Falken i Trondheim, och vår egen Gösta Olander, oöverträffad som idrottspedagog.

Det är apropå Gösta Olander, "en samlingspunkt för världens idrottsungdom oavsett hudfärg och nation", som Hjallis säger de kanske klokaste och bästa orden i sin bok, ord som vi svenskar med vår benägenhet till hysteri så snart något går oss emot på den idrottsliga vädjobanan bör lägga på minnet:

"Idrott är först och främst ungdomens och mänsklighetens gemenskap. Framgång för det egna landet skänker glädje och stumulan, men det är och bör vara av underordnad betydelse."

Så talar Hjallis Andersen, den givmilde och förnöjsamme "Kung Glad", en stor skridskolöpare och en prydning för idrotten.

CHRISTEL STERNER:

Kattor som kaniner

När man bor på landet ska man ha en katt. Det sa alltid "Ruttan", vår djurvänliga bänkkamrat en gång i världen. Först nu har det välmentade direktivet gått i fullbordan.

Man bor på landet och man har en katt. Sa jag en!?

Vi har åtta just nu och vi väntar tillökning.

Ruttan talade aldrig om för mej att katter också kan föra kaninliv. Det borde hon ha gjort. Den tredje kullen är nu på väg sen i höstas.

Inte heller fick man veta hur man blir så förhärdad att man dränker kattungar i en hink. Eller hur man tar med sej rackarungarna i en korg för att åka till veterinärinstituttet, så nu har vi det som vi har det.

Viktoria heter urkattan. Hon har en gnutta siamesiskt i sig och ögon så stora som på Joan Crawford. Sen har vi dottern i första kullen, den enda som är kvar av fyra syskon. Hon har en mer grekisk profil. På höger sida om nosen sitter en mycket personlig signatur — det är första gången jag sett en vårta på en kattnos, men det är onekligen pikant.

Så har vi då sexlingarna på sladden. De har inte döpts än men de är olika ändå. En av dem är Enstöringen. En annan är Den sällskapliga, som jämt spinner. En vill Aldrig gå i sandlådan, en vill Alltid klösas, en Älskar nylonstrumpor och en Sitter alltid framför spegeln, där hon letar efter den imaginära sjunde spegelkatten. Ibland är det inte sex kattungar — det är en enda trasselsudd av klor, svansar och skära eller svarta nosar som leker, biter, slickar och nyper varann

och sådan syskonglädje känner man igen.

I förra kullen lyckades vi bli av med tre stycken. Två gick till barnens skolkamrater och en till ålderdomshemmet på orten. Den här gången ser det mera invecklat ut. Idealet vore om varje gumma på ålderdomshemmet tog sig en egen kattunge, men vi tror inte att ålderdomshemmets styrelse skulle gilla sådan propaganda. Felet är naturligtvis att vi inte har en karl i familjen. D. v. s. vi har ju husfar själv som är 1.90 i nylonlästen och med kroppskafter som... ja ja, nog borde dom räcka till. Men det är att tala för döva öron. Han gillar inte dödande i någon form och är för övrigt en alltför stor kattvän för att man skulle ha någon nytta av honom. Den första kullen nedkom för övrigt på hans sängöverkast vilket han betraktar som en gård av förtroende.

Han är alltså ur räkningen och katterna har tagit ledningen i huset.

Nog kan det vara besvärligt att lära små barn sitta på pottis men det är ett lekverk mot att få sexlingarna i sandis. Garderobsvråar, nedhängande stores, barnens sommarsandaler och husfaderns tofflor är mycket mer frekventerade. Två par gymnastikskor har jag offrat åt förgängelsen, sedan jag med två fingrar om nä-

san sökt göra storrengöring. Man går vädrande som en hyena genom våningen efter syndare som ska straffas och dopas med nosen i sin syndaflod. Bara de inte vore så förtvivlat tilldragande! När de sätter den skäraste nos i vädret och ser på en med stora fuktiga ögon smälter ens motståndskraft som margarin.

Katternas inbördes familjeliv är alltid lika fascinerande. När Viktoria var med ungar andra gången blev hon plötsligt mycket avogt stämd mot sin första telning, bara fräste och slogs. När ungen hade växt till sig gav hon mamman betalt för gammal ost. Rusade på henne, bet och klöste henne. Viktoria som då var i sista stadiet och nog så rultig var märkbart irriterad och nästan lite rädd. Kattungens arroganta fasoner började växa henne över huvudet. Viktoria såg alldeles bortkommen ut när ungen knöck hennes ranson av strömming och fläsk.

Vi var mycket spända på hur kattungen skulle bete sig mot sina nya syskon när de väl hade anlänt.

Så en kväll kom sexlingarna. Viktoria verkade att föda utan fruktan. Något gnäll eller pipande förekom inte. Hon var fullt sysselsatt med sina syslor, att slicka rent omkring sig, göra ungarna fina och rena.

Då kom kattungen. Hon satte sig först alldeles stilla vid sidan av korgen och iakttog detta myller av krälände små kryp. Vi undrade vad hon tänkte.

— Hon tror att det är råttor!, viskade vi till varandra, när vi plötsligt såg kattungen göra ett hopp in i korgen och bita en liten unge i skinnets, som hon sedan försökte ta i nacken och bära bort.

Nu ingrep vi och kattungen såg skamsen ut. Efter en stund var hon där igen och gav en annan unge ett tjuvnyp. Då stängde vi in henne i ett annat rum.

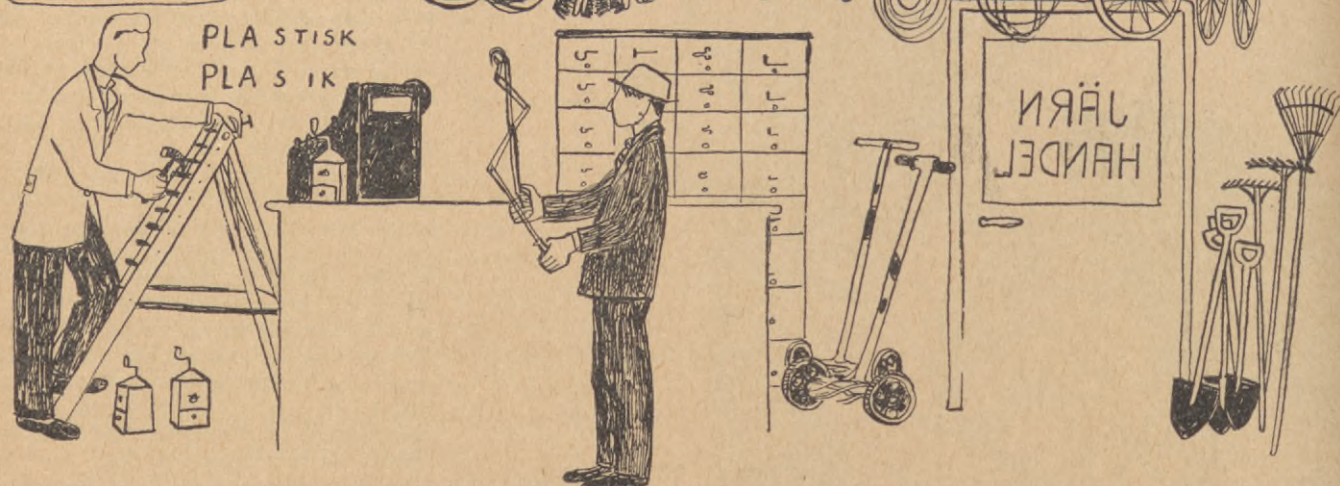
Men så småningom blev kattungen fäst vid sina småsyskon. Hon började inkräkta på Viktorias område, inrättade sig i korgen när inte mamman var där och lät de små krypen leta efter mjölken.

Viktoria och hennes förstfödda blev plötsligt åter mer vänskapligt sinnade. Mamman gillade henne som barnjungfru och en morron hittade vi henne, den nästan fullväxta kattungen, *äiande på nytt!* Det var en nästan grotesk syn att se de små nyfödda kravlande på varann för att hitta rätta mjölkplatsen medan den stora kattungen låg och sög på mamman med den förstföddas rätt...

Vi har lärt oss en hel del om katter men det är nog inte slut än.

Malaria

UPPFINNAREN

Av Gunnar Brolund

Medan Hasse höll på att skylta om för kaffekvarnen "Malaria", det absolut sista på området, kom den lille mannen in och ville köpa en hästsko.

— Vilket nummer? undrade Hasse.

— Nummer?

— Ja, på hästen, eller rättare på den sko hästen ska ha.

— Ja ska ha den själv, sa den lille mannen. Nej, inte på det viset fortsatte han ivrigt när Hasse med en rysning lutade sig över disken och sneglade på kundens lite schabbiga rågummi, jag ska ha hästskon för att bättra på mina affärer. Ni förstår...

Den lille mannen tystnade och fiskade upp ett underligt verktyg. Det liknade närmast en sockertång av griplotypen, men var dubbelt så lång och mycket smalare. Först en manöverdel, ett par centimeter lång, med vilken man via en två decimeter lång bowdenkabel kunde öppna och sluta en liten gripklo.

— Mina affärer går inte så bra som dom borde, fortsatte den lille mannen och klippte i luften några gånger med gripklon. Det här är min egen uppfinning! Det är ett universalverktyg, fast den här är förstas en specialmodell. Jag ska försöka introducera den själv, annars blir man så lätt lurad, det finns så många skojare. Men det går inte så bra som jag skulle önskat, föret i portgången ni vet. Men, som sagt, det här är en specialmodell. Har ni nån gång haft besvär med småstenar i skorna?

— Det vill jag lova! sa Hasse.

— Se där, se där! sa den lille mannen och betraktade ömt sin uppfinning, under det han lät klon fortsätta att klippa luft. Då måste ni ha en sån här! Nu ska ni få se.

Den lille mannen plockade fram en karamellpåse, ur vilken han plockade upp ett gruskorn, som han stoppade ner i skon.

— Framförallt nu, fortsatte han. Nu när det ligger så mycket grus kvar på trottoarerna sen snön smält undan. April är

en härlig månad, snart har vi maj! Så ska den lilla stenen lägga sig tillrätta...

Den lille mannen trampade några varv runt butiken.

— Så där ja. Nu ska vi se.

Han klippte åter några gånger med gripklon, som för att övertyga sig att den skulle fungera inför det stora provet, ungefär som när en tävlingscyklist känner efter att styret sitter fast strax före starten. Därefter lyfte han upp vänstra foten till högra knät och matade ner gripklon under hålfoten. Han letade och klippte några ögonblick, men snart drog han försiktigt fram gripklon och med ett "voilà!" höll han upp den framför Hasse. I gripklon satt gruskornet. Den lille mannens ansikte strålade.

— Inte så illa, tyckte Hasse.

— Skulle tro det, sa den lille mannen och fortsatte att förälskat klippa med gripklon, men, men — det är ett universalverktyg! Tänk på det. Ett universalverktyg...

— Det liknar en kräftklo, sa Hasse och blinkade för en solkatt som for genom butiken, en sån där liten en förstas som det knappt är nån mat i, som man slänger tillbaka i sjön...

— Kräfter! nästan skrek den lille mannen, kräfter! Ni sa något, man kan plocka kräfter med den också.

Den lille mannen tystnade och svalde. Det verkade ett ögonblick som han inte skulle kunna bära all den lycka som strömmade mot honom.

— Fast då måste man ha en kraftigare, sa Hasse. Och helst med lampa på, tror jag det ska vara...

— Lampa... sa den lille mannen förvirrat, kanske... kulört...

— Om den ska vara kulört eller inte vet jag inte, men jag har för mig att man ska ha en lampa när man fångar kräfter.

— Fånga kräftor! skrek nu den lille mannen. Det är ju... ju... fantastiskt!

Hans läppar rörde sig hastigt, men några ord formade de inte. I hans huvud skedde nu en intellektuell atomexplosion, en kedjereaktion av tankar som ingen mun i världen skulle hunnit omsätta till ord.

— Fånga... Ni förstår, lyckades han till slut stamma fram, jag tänkte inte på kräftor, jo på kräftor tänkte jag, men inte på dom fångade, jo jag menar, det var på dom, dom fångade, jag tänkte, jag tänkte på dom som ligger på bordet, på ett fat på bordet, just då alla ska sätta igång och äta dom, då ska man ha min gripklo, en vid varje tallrik förstås... Kloett! ska jag kalla den, det blir väl ett bra namn. Kloett, att brukas på många sätt!

— Till varje rätt? försökte Hasse. Nej. Men till kräftorna ska den förstås vara röd, i nån sorts plastic.

Den lille mannen teg under det att hans tankar skenade omkring som nyutsläppta unghästar. Kloett! Hur många var det inte! — alla människor åt ju kräftor... miljoner i alla fall. Miljoner Kloett! Under tiden kom en liten grabb, och frågade om farbror hade några begagnade brännglas.

— Det är nog en artikel, sa Hasse när den lille grabben besviken gått. Med reklam och så.

Den lille mannen nickade. Och så var det ju stora Kloett, kräftfångarkloett med lampa på. Hur många var det inte som fångade kräftor!

Kloettverken — vitrappad fabrik, ljusa arbetslokaler, jätte-kloett i röd, gul, grön...? nej röd neon måste det bli! Jodå, till Afrika säljer vi rätt mycket...

Men hästskon... hörde den lille mannen Hasse säga, just när han var ifärd med att sälja stora sälfångarkloett till eskimåerna, hästskon, ska vi kanske ta en liten sak, en ponnysko...?

— Ja — ja tack, mumlade den lille mannen lyckligt leende. Det blir bra...

Hasse försvann inåt lagret för att plocka fram hästskon. Ponnyskon var inte stor, ungefär som ett kraftigt klackbeslag. När han åter kom ut i butiken stod den lille mannen kvar på samma fläck, tyst och lyckligt leende, med blicken fixerad på lådan för X-krok.

— Blir den här bra?

Den lille mannen ryckte till och vände blicken mot Hasse och ponnyskon. Svaret dröjde lite.

— Den blir bra, mycket bra, sa han till slut och tog emot hästskon, säkert mycket bra... Öppningen — ska den vara upp eller ner?

— Jag tror att den ska vara upp, sa Hasse.

— Så klart att den ska vara upp! höjde den lille mannen rösten till ett förklarad tonfall. Annars blir det ju ingen mening med den. Den passar precis i överrocksfickan. Där kan den inte vända.

Han rättade till hästskon så att den skulle ligga stadigt. Så räckte han plötsligt verktyget till Hasse.

— Den här ska ni ha! sa han. Ja det ska ni. Ni ska ha den!

— Tack! sa Hasse lite överraskad.

Den lille mannen sjönk åter för några ögonblick ner i lyckliga drömmar om världsartikeln Kloett. Hasse stod bakom disken och klippte obeslutsamt med sin gåva i luften. Men till slut rätade den lille mannen på sig.

— Nej, det här duger inte, sa han. Sittande kråka ni vet. Tillbaka till affärerna! Vad kostar hästskon?

— Den kostar inget, sa Hasse.

— Inte! Det är ju som...

— Som hittat fyllde Hasse i.

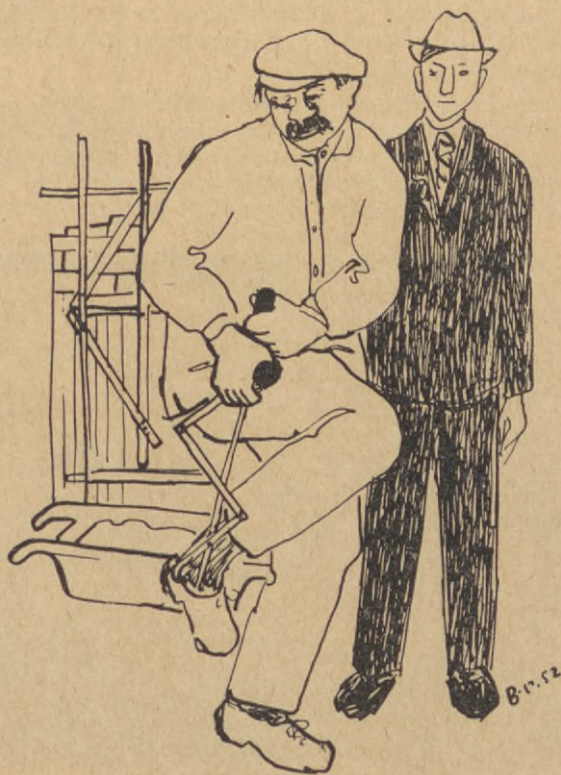
När den lille mannen gått fortsatte Hasse omskytningen för kaffekvarnen "Malaria", det absolut sista på området. Den fanns i

fyra läckra pastellfärger, var gjuten i en mycket oöm "plastisk plastic" som var praktiskt taget omöjlig att krossa, samt försedd med mekanism av snabbstål. Det var en aldeles utomordentlig kaffekvarn. Veven satt dessutom på sidan, vilket var något nytt. Hasse tittade lite snett på det där "pla-pla" ett tag, men så kom han underfund med att det var svårt att uttala perfekt. Om man satte det i lite större bokstäver, skulle folk kanske stanna och försöka uttala det? Det var ingen dum idé.

Och utanför rann våren förbi och fyllde alla gator och gränder med sin atmosfär. Då och då kom en kund in, ringar till de nya gardinerna, en båtskrapa, färg, blomsterfrön, en kratta. För varje liten sak som vandrade över disken vann våren en poäng.

Och så blev klockan sex.

När Hasse kom ut från matstället, hade han ingen lust att gå hem. Istället började han driva omkring på gator och torg. Vårens program borde väl vara banalt vid det laget, och för ett högre medvetande det kanske är, men för Hasse och de flesta människor var det bara våren, outslitlig som en andersénsaga. Med ens hade staden slagit upp alla dörrar, varje gata

Murarbasen hade svårt att hålla balansen på ett ben under det han energiskt klippte med kloetten under hälften.

ledde ut till oändligheten, som låg därute med ett ensamt, vemodigt, men lyckligt leende, som i förälskelsens allra första ögonblick, innan verkligheten och intressena ännu hunnit vakna.

När Hasse tog vägen genom parken, fick han syn på den lille mannen som tydligen var i full gång med sina affärer. En storväxt murarbas höll just på att plocka fram en sten ur skon med Kloett. Murarbasen hade svårt att hålla balansen på ett ben, varför han ideligen hoppade runt som en liten istadig karusell, under det han energiskt klippte med kloetten under hälften. Han svor lite, stenen var av den besvärliga sorten. Men murarbasen såg beslutsam ut. Till slut drog han fram den lilla stenen.

— Och så spar man ju strumpor! hörde Hasse den lille mannen säga, innan han fortsatte sin väg.

Erik Gösta Elf:

DEN SKAPANDE SJUKDOMEN

Några kommentarer till psykologiska teorier om begåvning och sjukdom

Arbete och nytta heter det moderna livets lösenord. Idealet är den utåtvända, konkret lagda människan. Romantikern, den inåtvända drömmaren bemöts med misstro eller förakt. Per Lagerkvists ord i programskriften *Ordkonst och bildkonst* av 1913: "tiden är manlig och sund till den grad, att den förtjänar kallas brutal" äger sin tillämpning fortfarande. Motsättningen mellan anden och nyttan, mellan kulturen och livet, har väl funnits i alla tider. Men i industrins och maskinteknikens tidevarv är den mera frappant än någonsin. Genom sin betydelse för produktionen värderas genomsnittsmänniskan högre än förr, vilket är alldeles på sin plats, ty man får inte förglömma, att det "nyttiga" arbetet är förutsättningen för allt liv och sålunda även för det kulturella. Men samtidigt har klyftan mellan vardagen och själen blivit större.

Med den uppfattningen, att effektiviteten är högsta norm, blir den inåtvända typen lätt betraktad som sjuklig eller i varje fall som omogen och omanlig. Denna allmänna och alltmer förhärskande inställning har också lämnat spår efter sig inom psykologien. Det mest typiska exemplet är den tyske konstitu-

På väg till hälsa och arbete är huvudprincipen i modern sjukvård av idag.

tionspsykologen Erik R. Jaensch. I ett arbete av 1938 *Der Gentypus*, mottypen (till den tyska rörelsen) talar han om den estetiska, kontemplativa människan som lytisk, d. v. s. labil S-typ, upplösningstyp i lindrigare fall uppluckringstyp. Det utmärkande för S-typen är enligt Jaensch dess fallenhet för synestasier d. v. s. sinnesanalogier, samt mottaglighet för sjukdomen tuberkulos.

Synestasier eller sinnesanalogier uppstår därigenom, att de olika sinneskvaliteterna, färg, ljud, smaksensationer och känseltryck förväxlas och förblandas med varandra. Man talar sålunda exempelvis om en varm färg eller en skimrande ton. "Saxofonens kopparröda vrål" (Artur Lundkvist) Jaensch kallar detta för "störningar av varseblivningsområdet" "bristfälliga avbalkningar mellan olika sinnesområden".

Till S-typen räknar han tre olika kategorier av människor: den utpräglade moderna, ytliga människan, jazzfantasten och storstadsinnevånaren, den kyligt intellektuelle, samt den effektiva, estetiska fantasimänniskan. Med tilltagande av sjukdomen tuberkulos blir S-dragen mera frappanta. Därför brukar S-typen också kallas den tffiska.

Mot den lytiska S-typen uppställer Jaensch den "sunda" och "manliga" J3-typen, samt en något rörligare J2. Det utmärkande för dessa är, att de är stabila och integrerande. Genom en legering av dessa båda typer som förlänar åt J2 större stadga och åt J3 större rörlighet, uppkommer en ny typ, ledartypen, till vilken S-typen förhåller sig som absolut mottyp.

Vi får sålunda ett schema av följande utseende:

S2 intellektuell upplösningstyp av högre ordning.

S1 intellektuell upplösningstyp av lägre ordning = uppluckringstyp.

J2 ledartyp.

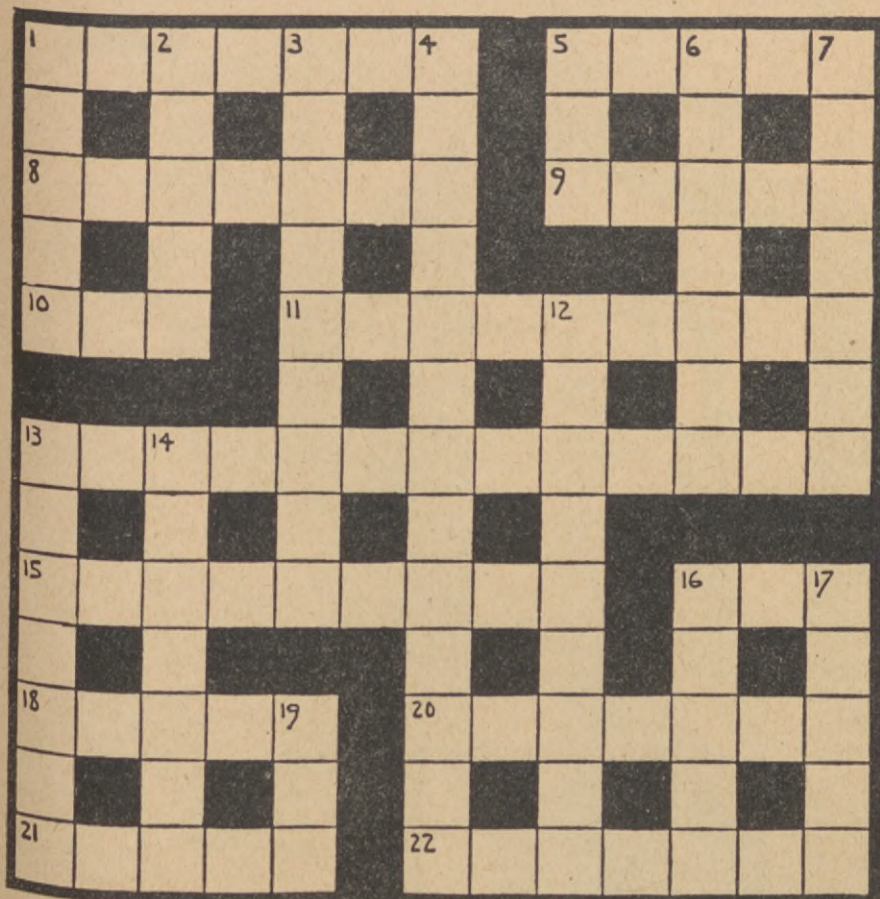
J3 bonde- och soldattyp.

Utöver detta konstaterar emellertid Jaensch, att även i den "sunda" människans liv förekommer S-perioder, nämligen under ungdomen. Den föraktade omanliga upplösningstypen har mer än ett drag gemensamt med det ungdomliga, på samma gång trotsiga och veka kynnet. Liksom den inåtvända människotypen står ynglingen med sitt labila och känsliga psyke fjärran från det vardagliga och praktiska. Han är en människa som ännu inte hunnit växa sig in i samhället och ernått nödig stadga. I allmänhet ställer också psykologer ynglingen på en lägre nivå än den vuxne. Men här möter olika värderingar. Skaldar och konstnärer har i alla tider hyllat ungdomen och känt sig befreundad med den. Goethe kallar den för en härlig gyllene tid, och hos Vilhelm Ekelund möter en inställning som går alldeles stick i stäv med Jaenschs och andra psykologers. Ungdomstiden är för Ekelund icke en mindervärdig utan en i allra högsta grad fullvärdig tid. Den mogna åldern är däremot "det lagom platta" — "definitiv förfuskning" — själen betäckt som med en skorpa av hårdnande soror.

För att den Jaenschska typologien som vi nu redan har kritiserat, skulle vara riktig i sina värderingar, måste det kunna bevisas, att hantverkarens, bondens, den vanlige arbetarens sunda och begränsade värld är det enda verkliga livet, vilket väl knappast lär vara möjligt att göra. Jaensch torde däremot ha rätt i att S-kategorien, begåvningarnas kategori, har att uppvisa en mångfald av sjuklingar och inte bara tuberkulösa. Han torde väl också i huvudsak ha rätt i, att sjukdomen tuberkulos befordrar inåtvändhet och verklighetsflykt. Men i fråga om tuberkulosen torde väl kroppskonstitutionen vara minst lika avgörande. Att den leptosoma, tunna, smala typen är disponerad för tuberkulos har vi fått lära av Kretschmer, och det är väl en sanning som torde stå fast. Att många tuberkulösa personer är till finnas inom det intellektuella lägret kan också bero på, att deras fysik inte tillåter dem att syssla med arbeten som kräver större kroppsansträngningar.

Men har man nu rätt att sätta likhetstecken mellan det sjukliga och det mindervärdiga som Jaensch tydligen gör och som brukar vara vanligt i samband med högre och exklusiv begåvning? Geniet har ända sedan Lombrosos dagar stämplat som sjukligt, som osunt och perverst enligt de sunda människornas

KORSORD nr 4

VÄGRÄTA ORD.

1. En man som tar det lugnt. (7)
5. Kan ha mer än en pipa. (5)
8. Har gjort att mängden bov åkt fast (7)
9. Alla grabbar på en gång... (5)
10. Bör vara lika för alla. (3)
11. Var skalden Tegnér när "svartalferna" satte åt honom. (9)
13. Uppträdde förr gärna tillsammans med en apa i sammetsjacka. (13)
15. ASEA faller! (9)
16. Nog för att bilda ett kollegium. (3)
18. Sådan fluga kommer åter. (5)
20. Sådan debutant kommer åter. (7)
21. Slogs i Sverige i 300 år. (5)
22. Politisk nåd. (7)

LODRÄTA ORD.

1. Paddan och tjuren. (5)
2. Växte förr på Svältorna. (5)
3. Det var ena syndfulla stadsbor! (9)
4. Ett ord som luktar deklaraionsblankett lång väg. (13)
5. Natfoder. (3)
6. Tänk om hissarna i Chrysler Building skulle —! (7)
7. Inger förtroende om det är öppet. (7)
12. En scenens älskare. (9)
13. Är smörgås såväl som skepparhistoria. (7)
14. Alltför stora ord. (7)
16. Ligger i Nordafrika. (5)
17. Jämmerlig vers. (5)
19. Korven är —, sa bonn, åt gurka. (3)

Tävlingsregler.

Lösningar till korsord nr 4 skall vara Status Redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 maj 1952. För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 4". Glöm ej att tydligt ange namn och adress. Två priser, ett på fem och ett på tio kronor, utdelas.

Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status juninumner.

uppfattning. Är biologisk mindervärdighet identisk med mindervärdighet över huvud?

I första delen av sin kulturhistoria Från Svarta döden till världskriget har den framstående tyske kulturhistorikern Egon Friedell gett ett svar på frågan, som åtminstone förefaller mig själv tillfredsställande. I ett par lysande avsnitt påvisar han vilken betydande roll sjukdomen spelar i begåvningarnas och geniernas liv. I kapitlet Den produktiva sjukdomen säger han: Varje sjukdom är en funktionsrubbnig i organismen, men blott en mycket yttlig betraktare skall utan vidare betrakta funktionsrubbnigar som en bifogad skada. Tvärtom är det tydligt, att varje fuktbringande förnyelse blott kan äga rum genom en omstörtning, en disjection av delarna och en förskjutning av den gamla kraftparallelogrammen. Och slutligen för att ta ännu ett citat: "Allt högre är enligt naturens ordning alltid mera sjukligt. Redan en mycket komplicerad natur hos organismen förutsätter ständiga jämviktsstörningar, alltså, ovisshet, otrygghet, labilitet. "Sundast" är otvivelaktigt amöban."

I fråga om rekonvalescensen finns en paus hos Jaensch av följande lydelse: "Mycket egendomlig är den iakttagelsen som vi tillfälligt gjort, att sådana unga människor menar sig andligen degenerera, när de med fortskridande tillfrisknande kasta bort det pseudoandliga glittret och bli i stånd till verklig prestation." Egon Friedell som också kommer in på rekonvalescen-

sens problem, finner det helt naturligt, att det är så: "rekonvalescenten befinner sig i ett egendomligt, lätt bevingat, inspirerat tillstånd i förhållande till vilket det fullkomliga tillfrisknandet är en återgång".

Här bör emelertid framhållas, att sjukdom inte ens hos begåvningar alltid leder till förnyelse och förnyad balans. Den är inte alltid en väg till skapande och högre utveckling. I många fall betyder sjukdomen bara stagnation, nedgång och förfall. Sålunda kan man lika litet sätta likhetstecken mellan begåvning och sjukdom som mellan sjukdom och begåvning. Det finns också friska begåvningar och många sådana Gud ske lov. Enligt Jaensch utgör i synnerhet tuberkulos ett viktigt inslag i S-typen, men han framhåller också, att detta slags människor — kan utmärkas av en mycket god hälsa.

Men här blir det frågan om sundhet i två olika meningar. Om sundhet bara betyder genomsnittsmänniskans sundhet, så är förvisso den geniala människan den osundaste varelsen på denna jord, men det finns också ett annat slag friskhet än den mera jordbundna. Det är det inre livets friskhet, som Vilhelm Ekelund talar om i sina böcker och som han hela sitt liv kämpade för. Denna friskhet har föga gemensamt med modern nyttokult eller nationell egoism. Den tar sig i stället uttryck i det avsigtslösa, i det "som tar sig tid" och är obekymrat om klockslagen, i leken, som Eyvind Johnsson i ett förstamajtal i Uppsala kallade något av det finaste som finns i människolivet."

Vårskiss

Så blev vinterns
himmel spräckt,
en fågel
sjöng liv åt snåren
och snökristallens
gnisterbukett
smalt bort inför
sången om våren

Nils Helander
52

Uppriktighet

Fåglar är så uppriktiga
de flyger rakt
emot Gud
utan propellrar
och minsta ljud.

TOR BERGNER.

Månadens "skärmbildsbrud"

De stora drakarna har sina Lucior och Tora Tapprare och befriade husmödrar, så det kan vara på tiden att även denna tidning gör sig påmint. Det är ingen idé att vara blygsam och därför ska vi be att få utnämna televisions- och nattklubbsstjärnan Mary Hagan till "MÅNADENS SKÄRMBILDSBRUD". Men vi kanske ska ta det från början. Alltså.

Någon gång 1950, det var visst i oktobernumret, berättade vi i dessa spalter om Will Rogers Memorial Hospital, Saranac Lake, USA, sanatoriet som är uppkallat efter den legendariske cirkusartisten och filmskådespelaren Will Rogers och drivs av den amerikanska nöjesindustrin för de anställdas räkning.

Minns vi rätt visade vi också en bild av sanatoriet, en av de mest fantastiska sjukhusbyggnader man kan föreställa sig, en arkitektonisk cocktail komponerad av lika delar rovriddarborg vid Rhen, kråkslott i Stockholms skärgård och korsvirkeshus i Smygehuk.

Men det är tydligen med Will Rogers Memorial Hospital som med Runebergs Lotta Svärd, att

Något tälte hon skrattas åt

Men mera hedras ändå

ty i decembernumret 1951 av den amerikanska nationalföreningens tidskrift läser vi just om en gallant fäktstöt från detta sanatorium i kampen mot tuberkulosen.

När de amerikanska teaterägarnas organisation höll sin stora kongress i New York förra hösten ordnade Will Rogers Memorial Hospital i samarbete med de lokala hälsovårdsmyndigheterna skärmbildning av samtliga 3.000 kongressdeltagare. Det kan man kalla den nya melodin: "Kongressen dansar och skärmbildas".

Och här är det som Mary Hagan, nattklubbsprimadonna och televisionsstjärna, valsar in i sammanhanget — och skärmbildsapparaten. Hon var nämligen den första bland kongressdeltagarna att låta skärmbilda sig och heder åt henne för det föredömet.

För att läsarna själva ska kunna bilda sig en uppfattning om vårt val av "MÅNADENS SKÄRMBILDSBRUD" lånar vi en bild av henne ur den amerikanska nationalföreningens tidskrift, NATIONAL

TUBERCULOSIS ASSOCIATION BULLETIN. För närmare detaljer hänvisas alltså den intresserade till fotografiet och dess text.

Bot för briter

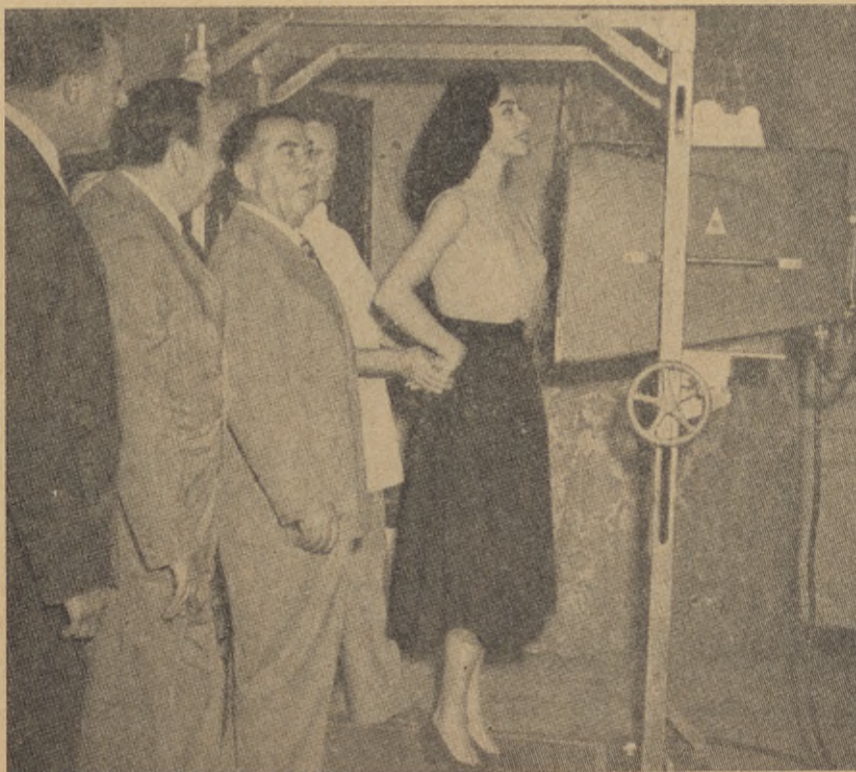
Den gamla tesen om engelsmännens benägenhet för att isolera sig på sin ö är förmodligen mera ett påstående än en sanning, satsen har i varje fall aldrig ägt sin tillämpning på lungsjuka engelsmän. Under alla år har nämligen dessa i den mån de haft råd till det sökt sig till Schweiz, alla brittiska tuberkulospatienters Mecka. Så stark är i England tron på den schweiziska bergsluftens botande egenskaper, att opinionen så småningom lyckades driva det därhän att även mindre bemedlade tbc-sjuka genom finansiell hjälp från myndigheterna i medicinskt

lämpliga fall bereddes tillfälle till en tids sanatorievistelse i Schweiz.

Så kom kriget och det blev slut på resor för både friska och sjuka, England fick annat att tänka på och syssla med. Och när den engelska sjukvården en tid efter krigsslutet socialiserades inrymde den nya hälsovårdspanen inga Schweizresor. Det var ett streck i räkningen.

Länge dröjde det emellertid inte, innan opinionen på nytt framtvingat myndigheternas hjälp till dessa schweiziska kurortsvistelser, och nyligen har engelska regeringen tecknat kontrakt med några sanatorier i Davos och Leysin för vård av visst antal lungsjuka från England. Sedan juni förra året har 180 patienter från Skottland och 130 från England flugits ut till Schweiz, och allt efter som dessa avslutar sin vård kommer deras platser att fyllas av andra tbc-sjuka landsmän. Det är dock inte alla sjuka som flyger, en del åker tåg och använder sig då av en direktvagn från Calais till Schweiz. Det är ett förtjusande utslag av mänsklig generositet och omtanke, att de franska järnvägsmyndigheterna låter servera rostbiff åt alla sjuka engelsmän i denna direktvagn. Är det inte den glade Powel Ramel som sjunger något om att "det är de små, små detaljerna som gör'et?"

Dessa resor till Schweiz är förbehållna vuxna. Men nu ska även tbc-sjuka engel-

När Mary Hagan blev "MÅNADENS SKÄRMBILDSBRUD". De uppvaktande kavaljererna är, förutom röntgenteknikern som skymtar i bakgrunden, amerikanska teaterkungar, stronga killar allesammans utan kaverner i plänböckerna.

ska barn få se sig om i världen. Engelsk-Danska Föreningen har nämligen förbundet sig att under en tid av ett år betala vården på Vordingborg Sanatorium i Danmark för femtio tbc-sjuka brittiska barn.

Femtio barn, det låter inte mycket. Men för ett land som ständigt har omkring 9.000 lungsjuka väntande på sanatorieplats är det en god hjälp.

Tuberkuloskongress i Rio de Janeiro

Platsen och tidpunkten för den Internationella Tuberkulosunionens nästa möte är nu bestämd. Kongressen kommer att hållas i Rio de Janeiro den 24—27 augusti.

På programmet står bl. a. en diskussion om "Immunitet och tuberkulos" med inledning av den frejdade svenske tuberkuloforskaren professor Arvid Wallgren.

Streptomycinets upptäckare donerar

Selman A. Waksman, streptomycinets upptäckare och chef för mikrobiologiska institutionen vid Rutgers Universitet i USA, har donerat hälften av sina i fortsättningen utgående rojalities på tillverkningen av streptomycin, neomycin och andra antibiotika till en fond för främjande av mikrobiologisk forskning.

Idrott och hälsa

Än en gång, för vilken i ordningen är inte lätt att säga, har boxningssportens existensberättigande varit på tapeten. Senast är det Dagens Nyheter som diskuterat frågan i en intressant artikel. Man tvingas sannerligen inte läsa mellan ra-

derna för att komma underfund med artikelförfattarens uppfattning i saken, den är klar som filterat korvspad. Boxning är en hälsovådlig sport, hävdas det, och varje knock-out innebär en hjärnskakning som är allvarlig nog.

Dagens Nyheter har givetvis inte blivit oemotsagd, vilken sport skulle ha sina försvarare om inte boxningssporten, "the noble art of self-defence". Låt gå för att proffsboxningen med sin hänsynslösa merkantilism är skadlig för sina utövare, men det är något helt annat med amatörboxningen, svarar man.

Första rondan i meningsfighten tycks just vara avslutad, men vi kan vänta oss flera ronder och hårda bandage. För vår del ska vi inte lägga oss i striden, vi är nämligen fredliga till vår läggning och hyser medfödd respekt för rallarsvingar, men från vår skyddade plats vid ringside kan vi inte neka oss att långa in handduken likt en parlamentärflagg mellan de stridande och fråga: skulle man inte på ett vederhäftigt och framsynt sätt kunna utreda, ifall även amatörboxningen, som nu påstås från en del håll, är skadlig? Skulle man inte t. ex. kunna låta medicinskt undersöka det nuvarande hälsotillståndet hos dem, som var aktiva amatörboxare här i landet för tio, femton eller tjugo år sedan? Kanske skulle man den vägen kunna få fram ett material som var mera värt i sak än de då och då återkommande polemikernas sluggerfester.

Förslaget är faktiskt inte så verklighetsfrämmande som det kanske låter. Undersökningar av det där slaget har gjorts bland utövare av andra idrotter. Så gjor-

de t. ex. den engelske läkaren John Edward Morgan, själv framstående roddare, på sin tid en utredning av, hur det i hälsosohänseende gått för alla dem, som under åren 1829—1869 deltagit i den berömda universitetskapprodden mellan Oxford och Cambridge.

Rodd kan vara ansträngande på åtminstone två sätt. Själva har vi provat det ena: att ro hemåt från en tom abborrmjärde i sommarviken medan familjen står på bryggan väntande på den förhandsvis utlovade, sällsynt omskrutna fångsten. Hur långsamt den rodden än går är det en av de mest påfästade färder en man kan göra.

Den andra ansträngande formen är kapprodd. Själva har vi inte provat sporten, vi har liksom inte det tempot i oss, men den som sett en film eller några målbilder från den stora engelska universitetskapprodden inser att det är en idrott, som kräver stor kraftinsats. De tunnklädda, atletiska männen som så snart mål-linjen passerats våldsamt kippande efter luft faller fram över årorna, bär syn för sägen.

Vad gav nu undersökningen av hälsoödet för de fyrtio årens universitetsroddare för resultat? Hade de tagit skada av sin sport? Tydligt inte. Det visade sig att ingen av dem som avlidit hade dött av någon orsak, som kunde sättas i samband med idrottsutövningen. Den genomsnittliga levnadsåldern för roddarna visade sig vara två år högre än den av brittiska försäkringsbolag beräknade levnadsåldern för vad som försäkringstekniskt kallas "prima liv".

En amerikansk forskare, Meylan, har gjort en undersökning bland Harvard Universitets roddare och kommit till liknande resultat, och 1937 gjorde ett forskarlag i Melbourne en utredning av hur det hälsomässigt gått för hundra studenter, som rodde för Ormond College under åren 1885—1905.

Även dessa bägge sistnämnda undersökningar visar alltså att man skulle leva längre om man ägnade sig åt kapprodd — ty med statistik kan som bekant en hel del bevisas. Naturligtvis förhåller det sig inte på det sättet. Dessa undersökningar bland roddare rör sig med ett utvalt gott människomaterial, fysiskt särskilt väl utrustade individer tagna ur en gynnsamt placerad socialgrupp. Alla jämförelser med siffror för en hel befolkning blir under sådana förhållanden grovt missvisande. Det värdefulla med dessa undersökningar är däremot att man tydligen inte kunnat påvisa några skadliga verkningar av roddsporten, som allmänt erkänns som en synnerligen påfrestande idrottsgren. Nog vore det ganska bra med några liknande utredningar beträffande amatörboxningens eventuella skadliga verkningar, det är åtminstone vår mening.

Boxningen har blivit ett medicinskt problem, som diskuteras ivrigt, inte minst i USA, där från 1946 till 1951 47 professionella- och 22 amatörboxare avled under den vilda kampen i ringen. Ett dödsfall inträffade under en match, som visades i television för miljontals åskådare. En italiensk idrottsläkare, som undersökt över 100 boxare, anger psykiska eller neurologiska rubbningar i över fjärdelen av fallen.

Experiment i konstterapi

Den först i England och sedermera i en del centraleuropeiska länder lanserade konstterapi, "konst mot sjukdom" som en konstnär en gång kallade rörelsen, är nu på väg att vinna fotfäste i Kanada. Det är några sanatorier i British Columbia som börjat intressera sig för saken.

Av vad vi hittills hört förefaller det dock som om man i Kanada skulle komma att ge denna konstterapi en något annorlunda inriktning än i England. I Kanada tycks man framför allt fästa avseende vid konstterapiens möjligheter som ett uttryck för utövarens individualitet och som förlösare av fantasilivet. Patienterna uppmuntras alltså till friggjorda experiment i färg och form långt bortom konstens allfartsvägar. Man vill skapa en sysselsättningsterapi som är ett uttryck för den sanna sinnesglädjen. Om man kommer att lyckas är svårt att säga, men hittills rapporterade resultat är goda, och nog finns det förutsättningar. Man behöver bara erinra sig vad den nya tekningsundervisningen i våra skolor betytt här hemma och ta en titt på bidragen i FIB:s storsattade barnteckningstävlingar för att få klart för sig vilken oupptäckt värld konsten hittills varit i människans liv.

Vilseförd resenär

B. T. Gilmour heter en sjuksköterska som på ett stipendium från den engelska nationalföreningen mot tuberkulos till-

bringat tre månader i de skandinaviska länderna för att studera deras tuberkulovård och dispensärarbete.

Efter att ha läst stipendiatens reseberättelse i februari-numret av NAPT BULLETIN, den engelska nationalföreningens tidskrift, är vi i första ögonblicket benägna kalla henne vår tids Baron von Münchhausen.

"Sverige tillhandahåller ett visst antal egnahemsvillor för försäljning till tuberkulösa, varvid den sedvanliga hyran används till fastighetens amortering. Det finns femtioen sådana egnahem i Stockholms omgivning och det som jag besökte hade fyra rum och kök, badrum och en trevlig trädgård," skriver hon bl. a.

Alla som det minsta känner till förhållandena vet att det i Sverige råder en fruktansvärd bostadsbrist och att de tuberkulösa är en av de grupper i samhället som i det hänseendet är hårdast drabbade. Många lungsjuka i detta land bor under förhållanden som är upprörande och ovärdiga och ett ständigt hot mot deras hälsotillstånd. Det är riktigt, som den citerade reserapporten säger, att Stockholms stad ställt ett femtiotal småstugor till tuberkulosdrabbade familjer förfogande, men därmed är ju inte de tuberkulösa bostadsproblem i stort på något sätt löst. Dessa femtio småstugor tycks ha blivit något av ett "svampen på" varje gång de lungsjukas bostadsproblem kommer upp till debatt och av syster Gilmours reseberättelse framgår, att de också tas till när det gäller att för gästande främlingar dra den gamla positivmelodin "Hurra, vad vi är bra".

För vi ska vara rättvisa mot den engelska sjuksköterskan. Beskyllningen att vara en ny Baron von Münchhausen ska vi frita henne från. Hon är snarare en vilseförd resenär.

Det är nämligen inte första gången vi haft anledning påtala, hur tuberkulovårdsförhållandena i Sverige får en förförisk make-up, när de relateras för spörjande och vetgiriga främlingar. För något år sedan kunde vi berätta om en skotsk

WASA BRÖD ger tåg i ryggen

sjuksköterska som besökt Sverige och blivit matad med uppgifter om alla våra många utmärkta konvalescenthem för tuberkuloseftervård, något som det i själva verket råder en skriande brist på.

Vad är det för mening med denna anslaktslyftning av fakta i patriotismens heliga namn? Vår tuberkulovård är bland de bästa i världen. Vi har skäl att med tillfredsställelse peka på en del som utrettats här i kampen mot tuberkulosen, en tillfredsställelse som bör vara mängd med ödmjukhet — för vi har inte haft krig på hundra år och mer.

Men det finns inte någon anledning, vi upprepar det, att förvanska fakta, att få saker och ting att framstå bättre än vad de är. Visa gästande vänner det bästa av vår tuberkulovård men visa dem också några av dess avigsidor t. ex. de lungsjukas bostadssituation, och diskutera med dem de planer vi har för att komma tillrätta med missförhållandena. Kanske har vi något att lära av andra och deras erfarenheter fast det förefaller förblindade patrioter orimligt.

Köp SOLSTICKAN!

Ombudsmannabefattningen

i Malmöhus Läns Lungsjukas Centralförening förklaras härmed till ansökan ledig.

Sökanden skall vara insatt i socialpolitiska spörsmål och de lungsjukas olika problem och levnadsförhållanden.

Ansökan, åtföljd av läkarintyg, uppgift å lönepretentioner och andra handlingar sökanden önskar åberopa, skall ställas till Malmöhus Läns Lungsjukas Centralorg., Kamrergatan 3, Malmö.

Ansökningstiden utgår den 15 maj.

Korgmaterial

Rotting - Stolsitsrotting - Peddig

Bambu - Sjögräs - Pil

ständigt i lager

John J. Boyd AB, Göteborg

ALLAN ERIKSSON:

SPELERSKAN

Mor Malin var på hemväg från stan. Hon knegade på i backarna och det var inte utan att man tyckte det knakade och knarrade i lederna. Men en hade ju full rätt å vara lite styv och stel när en gick på sitt 77:e. Och ingen kunde då säga att det var så illa att gå fulla milen — för det var det och drygt ändå till stan och tillbaka — när en var så gammal. Nå, nu hade hon bara Stentorpsbacken kvar så kunde hon stanna på höjden och pusta ut. Hon kunde se ända bort till Alderdomshemmet, där de väl satt och väntade och undrade, de andra gummorna. Lena och Stina och Backa-Kajsa för att inte tala om Hanna med den lea truten och sirapsrösten. De skulle allt bra gärna vilja veta vad Malin hade gjort i stan, hehehe. Men se det torde de aldrig få höra så mycke som viskas om. Ånej! Då skulle det bli fart på tungorna kan man veta. Nej, mor Malin hade hälsat på bekanta i stan. En gång i månaden hälsade hon på bekanta, hehe — just det, jämt en gång i månaden och alltid vid samma tidpunkt. En kunde förstå att de var lite fundersamma gummorna. Fast nog var det närmast underligt att de aldrig hade kunnat gissa sej till ärendet. För det hade de väl inte gjort?

Mor Lena kände hur det klack till i henne. Den tanken hade hon aldrig haft att de kanske hade listat ut hennes ärende, men låtsades om ingenting. Hon måtte titta sej omkring på vägen ifall det möjligen var någon som såg henne, någon som såg hur det klack till i henne. Hon kände behov att försvara sej ifall det nu var så att de förstått. Och hon tänkte som så, att det var väl var och ens ensak om han gick till stan en gång i månaden och köpte sej en lott i Penninglotteriet. Eller var det kanske inte det? En fick kanske inte göra som en ville i det stycket? Nej, förmodligen fick en inte det. För i så fall hade en mycke väl kunnat köpa sej en lott på närmare håll, men se då skulle pratet ha kommit igång. Mor Malin spelar på lotteri, skulle man säga. Undras var hon får pengar ifrån till det? Ja, och så skulle en förstas ha blivit uppkallad till syssloman. Jo, det säjs att Mor spelar på lotteri, har Mor Malin egna tillgångar tro? Och så skulle de förstas vända upp och ner på rummet och kanske sprätta upp madrasser och kappor och det ena med det andra tills de fick tag i det lilla man hade hopspart för egen del. Nej, sånt fick man göra i hemlighet. Det hade varit lika dant när Johan, gubben, levde — guvålsigne hans minne. Han hade aldrig gillat att man köpte lotter. Det är att kasta pengarna i sjön, brukade han säga. Men vad skulle han ha sagt om hon vunnit högsta vinsten den gången det bara var tre nummer ifrån? Då kanske det hade blivit en annan låt i skällan. Då hade de kunnat reparera stugan och hade de kunnat göra det så hade väl förresten inte Hälsovårdsnämnden kunnat komma och säga att stugan inte var någon människovärdig bostad — hehe, människovärdig, ja, det hade de i alla fall sagt. Stugan måste rivas. En var kanske inte människa alltså. För det var en väl inte eftersom en hade bott i sjuttiofem år i ett hus som inte var människovärdigt. Och förresten angick det inte Johan om hon spelade på lotteri. Han hade ju dessutom sitt snus och sitt brännvin på lördagarna och det missunnade hon honom då rakt inte — nåja, nu hade han det väl inte så ordnat, för nu vilade han ju i jordens mull sedan tre tunga år, acka ja. Tro Johan kom till himlen? Han hade varit snäll och hygglig fast inte något vidare kyrksam, men Gud såg nog mera till sinnelaget än till om man gick i kyrkan i tid och otid. Och Johan hade varit en fridsam man och hon hade då visst inte missunnat honom varken snuset eller kaskarna. Men det angick honom inte om hon köpte lotter, för det var för pengar som hon själv tjänade. Hon hade fem höns som värpte ihop till lotterna, så att säga. Strängt taget var det hönsen som spelade på lotteri, hehehe — fast någon vidare tur i spel hade de inte haft. Det hade emellertid blivit tjugufem kronor vid ett par tillfällen och en gång hade det till och med blivit femtio.

Då spelade man gratis fem gånger liksom och det kunde väl inte ens Johan ha haft någonting emot? Det var just på en av de gratislotterna, om man så fick kalla dom, som det hade varit så nära att bli högsta vinsten en gång. Där kunde man ha fått hundratusen kronor för ingenting! Och för en tid sedan var det en fabriksarbeterska som vann 50.000 kronor bara ett par socknar härifrån. Så visst kunde det slumpa sej så att man satt där med storkovan en dag.

Då kanske man kunde gå till syssloman och säga som så att jo jag tänkte be att få betala vad jag är skyldig här. Just det ja! Hundratusen det kostade väl inte hela Alderdomshemmet med möbler och allt, hehehe!

Mor Malin kunde inte låta bli att småskrattra för sej själv. Hon hade också kommit upp på Stentorpsbackens krön och sträckte med välbehag på ryggen och pustade ut. Nå, där borta låg det alltså — Hemmet. Med syssloman och allt. Med Lena och Stina och Backa-Kajsa för att inte tala om Hanna med den lea truten och sirapsrösten. De satt där och väntade att hon skulle komma hem och bju på kaffe, för det gjorde hon alltid när hon varit i stan. Och de skulle förstas undra och fråga och förhöra sej. Vad det var för bekanta hon hade i stan, måntro. Bjöd de på kaffe med köpebröd, tro? Var det unga människor, kanske släkt på något vis? Och hon skulle säga att doppa nu, snälla Hanna och du har väl smakat på kakorna Lena och — nej, släktingar var det inte, bara bekanta och jo de bjöd på tårter och flera sorters kakor. Men lilla Kajsa du doppar ju ingenting — själv kan jag inte så som jag stoppade i mej i stan.

Mor Malin lät blicken svepa runt dalen. Där nere vid ån, snett emot Alderdomshemmet skulle man mycke väl kunna bygga sej en stuga — eller villa som det kallades nu för tiden. Ifall man alltså vann högsta vinsten. Men kunde mycke väl gå ner till Hemmet och bjuda gummorna på kaffe någon gång emellanåt — omänsklig var man väl inte.

Bara inte humsor eller syssloman började fundera och räkna ut ett och annat. Men det måtte väl vara ens egna pengar de som man själv hade slitit och släpat ihop?

Mor Malin började långsamt gå nerför backen mot Hemmet och snart var hon så nära att hon kunde se gummorna bakom fönsterrutorna. Hon höjde armen och vinkade åt dem. Nu kommer jag, nu ska vi ha oss en kopp kaffe.

Men jag kommer aldrig att yppa ett ord! Kom ihåg det!

Hemslöjdsarbete för partiellt arbetsföra

och lungkonvalescenter i Höganäs med omnejd är resultatet av ett efterföljansvärt samarbete mellan olika instanser och intresserade i Malmöhus län. Slöjdstugan har redan kommit igång och drives i Höganäs konvalescentförenings regi. Härom skriver *Höganäs Tidning*:

Olika myndigheter har de senare åren haft under utredning vad man skulle kunna göra för att ge de delvis arbetsföra ekonomisk hjälp. I Höganäs har genom arbetsförmedlingens försorg och genom välvilligt ekonomiskt stöd från Kullens tbc-förening nu kunnat startas denna slöjdstuga, som drives i Konvalescentförenings regi.

Arbetsförmedlingens föreståndare Gösta Nilsson informerade i går vid ett möte på platsen tbc-föreningens styrelse, Hemslöjdsföreningen i länet m. fl. om de första resultat som man nu kommit till. För sin del hoppades han mycket av detta experiment. Meningen är att inte bara vävning utan även andra slags arbeten skall utföras och kanske man kan knyta kontakter med arbetsgivare som kunde utnyttja de tjänster verksamheten ger.

Direktrisen i Malmöhus läns hemslöjdsförening fröken Ingers var intresserad av projektet och utlovade att hemslöjden kostnadsfritt ville tillhandahålla säljbara mönster till hemslöjden.

Schack

Redigerad av
G. SKARP

STORMÄSTAREN NAJDORF

har med det utmärkta resultatet av 13 1/2 poäng av 14 möjliga hemfört mästerskapet för Argentina. Här nedan följer ett av turneringssegraren ypperligt genomfört parti:

Kungsindiskt.

Vit: Najdorf

Svart: Robisso

1. d2—d4	d7—d5
2. c2—c4	c7—c6
3. Sg1—f3	Sg8—f6
4. Sb1—c3	g7—g6
5. c4×d5	Sf6×d5

Innebar tempoförlust. Bäst var 5. —, c×d5.

6. e2—e4	Sd5—c7
7. Lf1—e2	Lf8—g7
8. h2—h3	0—0
9. 0—0	Sb8—d7
10. Lc1—f4	Sc7—e6
11. Lf4—e3	b7—b6
12. Dd1—d2	Lc8—b7
13. Tfl—d1	Se6—c7
14. Le3—f4	Sc7—e6
15. Lf4—e3	Se6—c7
16. Le3—f4	Sc7—e6
17. Lf4—h6	— —

Efter de föregående omtagningarna avvikar vit från remisinviterna.

17. — —	Dd8—c7
18. Lh6×g7	Kg8×g7
19. e4—e5	Ta8—d8
20. Dd2—e3	c6—c5
21. d4—d5	Se6—d4
22. Sf3×d4	c5×d4
23. Td1×d4	Sd7×e5

Ej 23. —, D×e5 för 24. Te4 och den svarta e-bonden går förlorad.

24. Td4—e4	f7—f6
25. f2—f4	Se5—f7
26. Te4×e7	Td8—d7
27. Te7×d7	Dc7×d7
28. Le2—b5	— —

Najdorf har vunnit den föregående slagväxlingen. Svarts nästa drag ger honom ytterligare chanser.

28. — —	De7—f5
29. De3—e7!	Lb7×d5
Leder till pjäsförlust, men svarts ställning är i vart fall otillfredsställande.	
30. Lb5—d7!	Df5×f4
31. Sc3×d5	Df4—d4†
32. Sd5—e3	f6—f5
33. Ta1—d1	Dd4×b2
34. Ld7×f5!	— —

När Najdorf gjort detta drag tog han sig en promenad i lokalen, hejdade en journalist och yttrade på sitt tempera-

mentsfulla och självmedvetna vis: "Jag är säker på att ingen här sett denna vinstkombinations poäng!"

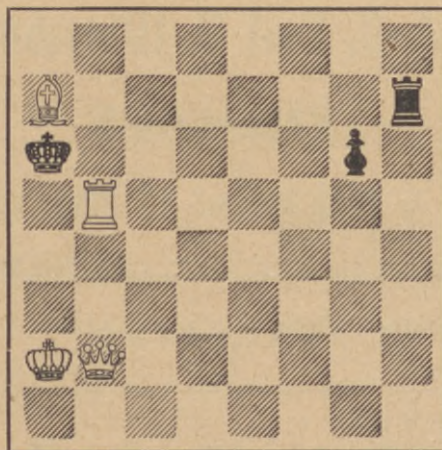
34. — —	g6×f5
35. Se3×f5†	Kg7—g8
36. Td1—d3!	Db2—a1†

Mycket fint!

37. Kg1—h2	Dal—e5†
38. Td3—g3	Uppgivet.

Man bemärker den vackra varianten om svart i sitt 36:e drag spelat Db1†. Då hade följt 37. Kh2, D×d3. 38. Df6! Svart måste då gett damen varpå spelet är hopplöst.

PROBLEM Av J. Scheel.

Matt i två drag.

Vit: Ka2, Db2, Tb5, La7 = 4.
Svart: Ka6, Th7, Bg6 = 3.

Lösning.

Studie av Prokes. 1. Kd1, c5. 2. Ke1, c4. 3. Kf1, c3. 4. Sf2! Remis.

**Gynna
svensk
industri**

påhlssons
bröd
gott bröd

GRÄVMASKINER
ASFALTVERK
VÄGVÄLTAR
KOMPRESSORER
DE'CAUVILLE-LOK
BYGGNADSMASKINER

AB ÅSBRINK & Co
MALMÖ

Lustiga fakta...

I genomsnitt 5.000 slag gör det mänskliga hjärtat i timmen. Om man räknade hjärtslagen som en 60-årig människas hjärta gjort så fick man följande väldiga tal, 2 miljarder, 629 miljoner, 800.000 tusen hjärtslag.

*

Vad vi kallar ett ögonblick varar noga räknat 0,1 sek., kortare tidrymder kan vårt öga inte uppfatta. Det är detta förhållande som gör att vi kan njuta av att sitta på bio.

*

Den starkaste stämman bland fåglarna har den amerikanska klockfågeln. Dess läte är så starkt att det kan höras på 6 km avstånd.

*

Enligt nyaste undersökningar håller det mänskliga lårbenet en tyngd av 700 kg. Det tål också en uttänjning av 10 % och kan dessutom pressas samman 1,5 % utan att det splittras. Därmed är detta ben dubbelt så starkt som trä.

*

De längsta regnmaskarna finnes i Australien, ty de når en längd av upp till 4 meter. En annan egendomlighet är att denna mask lägger ägg som blir 8 cm långa försedda med ett hårt skal av en hornliknande massa.

*

Mr Steven Hay från Custer opererade sig själv efter ett olycksfall i trafiken utan att fråga läkare till råds. Nu har han erhållit amerikanska röda korsets livräddningsmedalj emedan han genom operationen räddade livet på sig själv.

STOCKHOLM**JU TELUMP**

Säckar och juteväv köpes. Fördämningsmattor, cisterner, sand- och torkgaltar säljas. Koksgritor, Järnbalkar och Plåt.

A. JÖNSSON & C:o
Timmermansgat. 47 — Stockholm
Tel. 43 03 59, 43 63 83

Medlemskap i statsunderstödd

SJUKKASSA

är en ekonomisk tillgång, som Ni ej kan undvara. Skydda Eder själv och Edra barn genom inträde i ortens erkända sjukkassa

STOCKHOLMS LÄNS
ERKÄNDA CENTRALSJUKKASSA
Sveavägen 61 — Stockholm
Tel. 23 09 85

**BORÄS OCH SÖDRA
ÄLVSBOGERS LÄN**

Kom ihåg Edra vänner vid såväl högtider som märkesdagar med
B L O M M O R från

ALIDEBERGS Blomsteraffär
(Inneh. Oscar Andersson)
Allégat. 7. Tel. 117 27.

BORÄS EXPORTAFFÄR

Köpare till
Järn- o. Metallskrot samt Textilavfall
Kråkeredsvägen 6 — Telefon 156 20
— BORÄS —

Vid elektriska installationer
ring 122 47, 132 47

ELEKTROFIRMAN MAGNET
Kontor: LILLA BROGATAN 38
Affär: LILLA BROGATAN 30

Aktiebolaget

Marks Jacquardväveri

Tel. 600 08 Björketorp Tel. 600 08

Tillverkar:
Möbeltyger, Duchatelltäcken, Gardiner och Draperivaror i såväl bomull som konstsilke

**BORÄS OCH SÖDRA
ÄLVSBOGERS LÄN****STIGEN**

AB ALF STIGENS FABRIKER
Tel. 551 70
SANDARED
Färgning, Appretering
Konstlädertillverkning

FALKÖPING**Bröderna Wahl A.-B.**

FALKÖPING
Tel. 148 o. 1148 — Tel. 148 o. 1148
Disponenten 902

A.-B. Karl G. Ottosson**Yttertrikå**

Tel. Växel 13 300

JÖNKÖPING**June-Munktell
Marinmotor**

för fiske-, frakt- o. passagerarefartyg
**AKTIEBOLAGET
JÖNKÖPINGS MOTORFABRIK**
Jönköping. Telegr.-adr.: Motor
Telefoner: 197, 897

LULEÅ**BRUNNSBORRNINGAR**

utföres av
Borrförman **H. BJURSTEN**
Box 524 - Luleå - Tel. 3191

MALMÖ

ALLT i pappersbranschen
billigast från

Skånska Papperscentralen A.-B.
S:a Promenaden 39 A
Tel. 718 30 — Växel

LOCKARPS BAGERI A.B.

LOCKARP Tel. Malmö 296 91
Pröva våra goda brödsorter!
Säljes i de flesta affärerna i Malmö

NORRKÖPING**Gummicentralen**

Stockholmsvägen 22—26
Tel. 268 30 NORRKÖPING Tel. 268 30
Utför alla slags reparationer.
Försäljning av nya ringar.

AB BÄCKMANS VERKSTÄDER
Norrköping

Tillverkning och reparation av maskiner
och delar. Järnkonstruktioner.

NYKÖPING**N. J:s Livsmedel**

— allt i matvaror på ett ställe, speci-, bröd- och mjölkaffär.

Tel. 2013 Borgaregatan 12

SUNDSVALL
med omnejd**NORRLANDS TRAVSÄLLSKAP**

avhåller å Bergsåkers Travbana Sundsvall, travtävlingar c:a 30 söndagar under Mars—Oktober 1952. Totalisator.

631 88 Pressrummet
Tel.: Kontoret 4270 — Banmäst. 5330

Rederiaktiebolaget

IRIS

STOCKHOLM

Telegr. "Clasabra"

Tel. 11 71 00, 10 49 45

S/S "Rigel"	6450 d.w.
S/S "Lestris"	4300 "
S/S "Polaris"	3775 "
S/S "Jupiter"	3200 "
S/S "Orion"	3000 "
S/S "Atair"	2990 "

GAVLEVERKENS Gasspisar - Vedspisar - Vattenvärmare

I modernaste konstruktion och arkitektur

Tackjärnsgjuteri — modellverkstad

Mek. verkstad — emaljverk

GAVLEVERKEN AB,
Gävle - Tel. 20043

Klosters Fabriker Aktiebolag

JÖNKÖPING

Tillverkning av takpapp

VETENSKAPLIGT viktigt

Den odontologiska forskningen har konstaterat, att om man borstar tänderna *omedelbart* efter varje måltid minskar detta i hög grad risken för tandröta på de rengjorda tandytorna.

JOD- KALIKLORA

*en bra tandcreme
som dessutom
innehåller*

GEFLE METALLGJUTERI

SVEN G. DAHLQVIST

Upplandsgatan 9, Box 251

Telefon 144 99

GÄVLE

Utför metallgjutgods i alla rödgodslegeringar i styckevikter upp till 600 kg.
Lagerbussningar alltid i lager.

BEGÄR OFFERT.

Malmö Begravningsförening

FOLKRÖRELSESNAS BEGRAVNINGSBYRÅ

OMBESÖRJER ALLA UPPTRAG
OMSORGSFULLT

Föreningen är organiserad utan vinstintresse och ser som sin uppgift att ordna stilfulla och värdiga begravingar, såväl eldbegängelser som jordbegravning, till lägsta möjliga kostnad

SOLTERS PLAN 1

(Hörnet av S. Förstadsgatan 65)

Tel. 355 79, 230 22

Efter kontorstid

bost. tel. 233 69

bost. tel. 230 22

bost. tel. 124 58

Calcium-PAS
Na-PAS
PAS

i tolv olika beredningsformer

FERROSAN

Malmö 3

Löderup

Välsorterad trävaru- och byggnadsmaterialaffär
KOL, KOKS, BRIKETTER, ANTRACIT och VED
SPANNMÅL alla slag samt **KLI, fodermedel och**
foderblandning, gödning m. m.

Aktiebolaget Malte Andersson

Telefon 206

Telefon 136